

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANABİLİM DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI BİLİM DALI

MEMLÜK DÖNEMİ ÇİNİLERİNİN KOMPOZİSYON
ÖZELLİKLERİ VE YORUMLANMASI
(MIC FAENZA MÜZESİ ÖRNEĞİ)

Özlem Emine ÇAĞLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ali Fuat BAYSAL

KONYA-2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem Emine ÇAĞLAR		
	Numarası	21812101001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	MEMLÜK DÖNEMİ ÇİNİLERİNİN KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ VE YORUMLANMASI (MIC FAENZA MÜZESİ ÖRNEĞİ)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Özlem Emine ÇAĞLAR

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem Emine ÇAĞLAR		
	Numarası	21812101001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali Fuat BAYSAL		
Tezin Adı	MEMLÜK DÖNEMİ ÇİNİLERİNİN KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ VE YORUMLANMASI (MIC FAENZA MÜZESİ ÖRNEĞİ)			

Memlûk dönemi sanat ve tarih yönünden zengin bir dönemdir. Memlûkler el sanatlarının çeşitli alanlarında faaliyette bulunmuşlar ve önemli eserler üretmişlerdir. Bu nedenle dönem İslam'ın Rönesansı olarak görülmektedir. Fatımiler ve Tolunoğulları zamanında yaygınlaşan seramik Memlûk döneminde gelişerek devam etmiştir. İbrikler, kâseler, kandil ve altlıkları, tepsiler, sürahi gibi örnekler günümüzde de çeşitli müze ve koleksiyonlarda yer almaktadır. Bu tezin amacı İtalya'nın Faenza yerleşim yerindeki Mic Faenza Müzesinde yer alan XIII. ve XV. yüzyıl Memlûk dönemi çini eserlerin araştırılarak kullanılan teknik, renk, form ve motif açısından incelenerek kompozisyon özelliklerini ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: XIII-XV. Yüzyıl, Çini, Memlûkler, Mic Faenza Müzesi,

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Özlem Emine ÇAĞLAR		
	Student Number	21812101001		
	Department	Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Ali Fuat BAYSAL		
Title of the Thesis/Dissertation	Compositional Characteristics and Interpretation of Mamluk Period Tiles (Mic Faenza Museum example)			

The Mamluk period is a period rich in art and history. Mamluks were active in various fields of craft and produced important works. For this reason, the period is seen as the Renaissance of Islam. Pottery, which became widespread during the Fatimid and Toluni periods, continued its development during the Mamluk period. It is possible to come across examples such as jugs, bowls, lamps with their bases, trays and jugs in various museums and collections today. The aim of this thesis is to investigate the 13th and 15th century Mamluk period tile works preserved in the Faenza Museum in the Mic Faenza settlement of Italy, to examine them in terms of the technique used, color, shape and pattern, and to reveal their compositional features.

Key Words: XIII-XV. Century, Tile, Mamluks, Mic Faenza Museum,

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	vii
ÇİZİMLER LİSTESİ	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM MEMLÜKLERDE SANAT

I.1. Memlükler	6
I.1.1. Memlüklerde Sanat	8
I.1.2. Memlüklerde Çini Sanatı	9
I.1.3. Bazı Müzelerde Yer Alan Memlük Çinileri.....	13
I.1.3.1. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi.....	13
I.1.3.2. Sadberk Hanım Müzesi	14
I.1.3.3. Şam Ulusal Müzesi (Damascus).....	15
I.1.3.4. New York Müzesi.....	18
I.1.3.5. Londra Victoria and Albert Müzesi.....	20
I.1.3.6. Kuveyt National Müzesi.....	21
I.1.3.7. Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi	22
I.1.3.8. Londra British Müzesi	22
I.1.3.9. Kahire İslam Sanatları Müzesi	23
I.1.4. Mic Faenza Müzesi Tarihçesi	25

II. BÖLÜM ÇİNİ SANATINDA SÜSLEME VE KOMPOZİSYON

II.1. Çini Sanatı ve Teknikleri	28
---------------------------------------	----

II.1.1. Sırlı Tuğla Tekniği.....	29
II.1.2. Mozaik Çini Tekniği.....	30
II.1.3. Kabartma Çini Tekniği	30
II.1.4. Lüster (Perdah) Çini Tekniği	31
II.1.5. Slip Tekniği Çiniler	32
II.1.6. Kazıma Tekniği (Sgraffito Çiniler).....	32
II.1.7. Akıtma, Renkli Çini Tekniği	33
II.1.8. Minai Çiniler.....	33
II.1.9. Tek Renk Sırlı Desensiz Çiniler	33
II.1.10. Tek Renk Sırlı Yıldızlı Çiniler.....	34
II.1.11. Çok Renkli Sır Tekniği (Cuerda Seca)	34
II.1.12. Sır Altı Boyama Tekniği.....	35
II.2. Motifler	36
II.3. Memlük Eserlerinde Bulunan Motifler	37

III. BÖLÜM

III.1. KATALOG	44
III.1.1. Karo (Kaşı).....	45
III.1.2. Bardak.....	46
III.1.3. Fincan	47
III.1.4. Fincan altı	63
III.1.5. Fincan parçası.....	104
III.1.6. Kadeh.....	106
III.1.7. Kapak.....	107
III.1.8. Kase	111
III.1.9. Kupa	121
III.1.10. Kupa altı	139
III.1.11. Sandık.....	146
III.1.12. Vazo.....	147
III.1.13. Tabak	148
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	164
KAYNAKÇA.....	174

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1: Memlüklerin Devleti - Memlüklerin Saltanatı, 1250 – 1517.....	7
Fotoğraf 1.2: İbn Ghurab kubbesinin kasnağı	10
Fotoğraf 1.3: Şam'daki Tiruzzi kompleksine ait bir grup çini	10
Fotoğraf 1.4: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi	14
Fotoğraf 1.5: Sadberk Hanım Müzesi.....	15
Fotoğraf 1.6: Şam Ulusal Müzesi (Damascus)	15
Fotoğraf 1.7: Şam Ulusal Müzesi (Damascus)	16
Fotoğraf 1.8: Şam Ulusal Müzesi (Damascus)	16
Fotoğraf 1.9: Şam Ulusal Müzesi (Damascus)	17
Fotoğraf 1.10: Şam Ulusal Müzesi (Damascus)	18
Fotoğraf 1.11: Şam Ulusal Müzesi (Damascus)	18
Fotoğraf 1.12: New York Müzesi	19
Fotoğraf 1.13: New York Müzesi	19
Fotoğraf 1.14: New York Müzesi	19
Fotoğraf 1.15: Londra Victoria and Albert Müzesi	20
Fotoğraf 1.16: Londra Victoria and Albert Müzesi	20
Fotoğraf 1.17: Kuveyt National Müzesi	21
Fotoğraf 1.18: Kuveyt National Müzesi	21
Fotoğraf 1.19: XV. yy. başları Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi.....	22
Fotoğraf 1.20: Londra British Müzesi	22
Fotoğraf 1.21: Kahire İslam Sanatları Müzesi.....	23
Fotoğraf 1.22: Kahire İslam Sanatları Müzesi.....	23
Fotoğraf 1.23: Kahire İslam Sanatları Müzesi.....	24
Fotoğraf 1.24: Kahire İslam Sanatları Müzesi.....	24
Fotoğraf 1.25: Kahire İslam Sanatları Müzesi.....	25
Fotoğraf 1.26: Kahire İslam Sanatları Müzesi.....	25
Fotoğraf 1.27: Mic Faenza Müzesi dıştan görünümü.	26
Fotoğraf 1.28: Müze 2. Kat İslam eserleri bölümü.....	27
Fotoğraf 1. 29: B4 çekmecesindeki Memlük Dönemi eserleri	27
Fotoğraf 2.1: Eski Malatya Ulu Camii ana eyvannıda sırlı tuğla süsleme Selçuklu Dönemi 1247.....	30
Fotoğraf 2.2: Konya Karatay Medresesinde çoğunlukla geometrik motiflerin bulunduğu çini geometrik süsleme. Selçuklu Dönemi 1251	30

Fotoğraf 2.3: Konya 2. Kılıçarslan Türbesi lahitlerinde bulunan kabartmalı çiniler 1192 civarı	31
Fotoğraf 2.4: Beyşehir Kubadabad Sarayından perdah tekniğinde yapılan insan figürlü duvar çinisi Selçuklu dönemi 1236	31
Fotoğraf 2.5: Beyşehir Kubadabad Sarayına ait slip tekniğinde yapılan tabak parçası	32
Fotoğraf 2.6: Adıyaman Samsat kazısında bulunan kazıma tekniğinde yapılan kase Selçuklu dönemi	32
Fotoğraf 2.7: Konya Kılıçarslan Köşkünden minai tekniğinde çini süsleme	33
Fotoğraf 2.8: Bursa Muradiye Camisinden tek renk sırlı desensiz çini süsleme	34
Fotoğraf 2.9: Bursa Yeşil Türbede bulunan renkli sır tekniği çini süsleme	34
Fotoğraf 2.10: Beyşehir Kubadabat Sarayından sır altı desenlenmiş firuze sırlı çini süsleme	35
Fotoğraf 2.11: Erken Osmanlı Dönemi 1435-1436	36
Fotoğraf 3.1: Motiflerin tasarım ve aktarılması	168
Fotoğraf 3.2: Motiflerin çizilip boyanması	168
Fotoğraf 3.3: Evani çeşitleri sırlama öncesi	169
Fotoğraf 3.4: Evani çeşitleri fırın sonrası	170
Fotoğraf 3.5: Evani çeşitleri sırlama öncesi (Renkli sır)	171
Fotoğraf 3.6: Evani çeşitleri fırın sonrası	171
Fotoğraf 3.7: Kaşi (Pano) sırlama öncesi	172
Fotoğraf 3.8: Kaşi (Pano) fırın sonrası	172

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1.1: Mühr-i Süleyman Deseni (Tali, 2013:532).....	13
Çizim 2.1: Kupa.....	37
Çizim 2.2: Kılıç.....	38
Çizim 2.3: Baklava	38
Çizim 2. 4: JL.....	39
Çizim 2.5: Yazılar.....	39
Çizim 2.6: Mühr-i Süleyman	40
Çizim 2.7: Geometrik motifler.....	40
Çizim 2.8: Hatâî motifi	40
Çizim 2.9: Penç motifi	41
Çizim 2.10: Selvi ve çiçek motifi	41
Çizim 2.11: Balık figürü	42
Çizim 2.12: Balık figürü	42
Çizim 2.13: Kuş figürü	42
Çizim 2.14: Ördek figürü.....	43

ÖNSÖZ

Çini sanatı çağlar boyunca gelişirken çeşitli kültür ve dönemlerden etkilenecek zengin ve güzel örnekler görülmüştür. Memlûkler döneminde ise kendilerine has önemli ve güzel eserler üretilmiştir. Mic Faenza müzesinde bulunan çinilerin motif, renk, form gibi kompozisyonlarını araştırdığım çalışmamda desteklerini esirgemeyen başta danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ali Fuat Baysal'a, Sayın Doç. Dr. Çiğdem Önkol Ertunç hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Mic Faenza Müzesi yönetiminden Chief Curator (Baş Kûratör) Valentina Mazotti ve Secretariat Presidency and International Projects Management (Sekreterliği Başkanlığı ve Uluslararası Proje Yönetimi) Monica Gori'ye göstermiş oldukları ilgi ve yardımlarından dolayı şükranlarımı sunuyorum. Çalışmamda fikirleriyle katkıda bulunan Sayın Prof. Dr. Mete Sezgin ve Sayın Prof. Dr. Ersin Oğuş hocam ile seyahatimde yol arkadaşım olan sevgili dostum Ebru Gürsan'a da desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Özlem Emine Çağlar

GİRİŞ

Çini beyaz toprak karışımlarından yapılarak sırlanıp fırında pişirilen, pişmiş toprak ya da levha denilen seramik ürünlere denilmektedir. Farklı dönemlerde ve yerlerde hazırlanmış şeklinde değişiklikler görülmektedir. Osmanlı döneminde duvar karolarını anlatmak için çini sanatının önemli merkezlerinden birisi olan Kaşan şehrinden dolayı çiniye kaşi denilmiştir. Günlük olarak kullanılan kap kacaklara ise evani denilmektedir. Zaman ilerledikçe duvar karolarına, Çinlilerin porselen sanatının gelişip duyulması nedeniyle Çin'e ait anlamına gelen çini tabiri yayılarak, kullanılan eşya ve ürünlere seramik adı verilmiştir.

Çinilerin çeşitli renkte sırlı tuğla ve kabartmalı levha olarak ilk örnekleri Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının saray ve piramitlerinde görülmektedir. İlk kez X. yüzyılda Bizans'ta görülen sırlı çini, kazıma tekniği ile yapılarak basit çizimler olarak kullanılmıştır. Abbasi mimarisindeki eserlerde sırlı levha ve lüster tekniğinde yapılan çiniler, Memlükler dönemindeki çinilerde ise çini mozaik tekniği görülmektedir. Ayrıca sır altı boyama tekniği ile büyük kâselerde sgraffito (ince kazıma) tekniği de kullanılmıştır.

Her devirde çiniler hem dekor hem de süsleme unsuru olarak kullanılmıştır. Medeniyetler ticaret, savaş, göç ve benzeri sebepler dolayısıyla birbirlerinden etkilenmişlerdir. Ülkemizde İstanbul İslam Eserleri Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, Topkapı Sarayı, Ankara Etnografya Müzesi, Konya Karatay Müzesi, Edirne Selimiye Camii, Bursa Yeşil Türbe gibi yerlerde zengin ve güzel çiniler bulunmaktadır. Yurtdışında da zengin çini eserlerin sergilendiği müzeler yer almaktadır. Bunlardan birisi de İtalya'da bulunan Mic Faenza Müzesidir. Mic Faenza Müzesi Faenza kasabasında bulunmakta olup kasaba Ravenna iline bağlıdır. Faenza yüzyıllardır adını verdiği "fayans" ya da "Majolika" türü, çeşitli resim ve desenlerle süslenmiş, üzeri sırlı, pişmiş kilden yapılan seramikleri ile ünlüdür. Dr. Öğr. Üyesi Çetin Öztürk ile başladığımız yüksek lisans serüvenimizde öncelikle tez konumuzun çok geniş kapsamlı olması nedeniyle bütünlük sağlanamamıştır. Daha sonraki süreçte danışman değişikliğine gidilmiş tez başlığı da değiştirilmiş ve konu Mic Faenza Müzesi

arşivinde yer alan Memlük Dönemi eserlerinin değerlendirilmesi ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmada Memlük Dönemine ilişkin yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Kitap, makale, dergi gibi yayımlanmış çalışmalar ve çeşitli tezler araştırılmıştır. İtalya'da bulunan Mic Faenza Müzesine gidilerek çini parçalar incelenip kütüphane ve yazılı kaynaklardan istifade edilmiştir.

Araştırma 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Memlükler, ikinci bölümde çini sanatında süsleme ve kompozisyon, üçüncü bölüm Mic Faenza Müzesinde yer alan Memlük dönemi çinilerinin yer aldığı katalog ve örnek eser yorumlamaları bulunmaktadır.

Tüm bu çalışmaların yanı sıra dönem eserlerinden örnekler alınmak suretiyle uygulamalar yapılmıştır.

Amaç

Yüzyıllar boyunca insanlar din ve inançları, gelenek ve görenekleri, savaş ve göç gibi çeşitli nedenlerle birbirlerinden etkilenerek eserler üretmişlerdir. Her dönemde farklı motifler kullanılarak çeşitli kompozisyonlar oluşturulmuştur. Bu eserleri doğru bir şekilde tanımak, anlamak ve korumak önemlidir.

Memlüklerin kendilerine has üsluplarıyla geliştirdikleri çini eserlerde görülen motifler ve armalar anlamları ve güzellikleriyle önemli bir yere sahiptir. Yapılan araştırmalar sonucunda XIII-XV yy. Memlük Dönemi çinileri hakkında yeterince bilgiye ulaşılamadığı gözlemlenmiştir. Mic Faenza Müzesinde bulunan Memlük dönemi çinileri araştırılarak kâse, tabak, vazo gibi eserlerde kullanılan motifler şekil, renk, ölçü, biçim ve teknik gibi özellikleri incelenerek kompozisyon özelliklerinin analizleri yapılarak kayıt altına alınması ve literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Kapsam

Mic Faenza Müzesinde bulunan XIII-XV. yy. Memlük Dönemi çini eserlerin motif ve desen analizleriyle sınırlıdır. Bu eserler birebir incelenerek değerlendirilmiştir.

Yöntem

Araştırmada XIII-XV. yy. Memlük Dönemi çini eserlerinin tespiti için öncelikle kütüphane ve müze araştırması sonra da saha araştırması yapılmıştır.

Araştırmaya Memlükler, Memlük Dönemi çinileri ve bazı müzelerde yer alan Memlük eserleri araştırılarak başlanmıştır. Yapılan literatür araştırmasında Memlük dönemi ile ilgili yazılı kaynakların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bu sebeple internet ortamında, Memlük dönemine ait eserleri bulunan müzelerin web sayfaları taranmış, gerektiğinde müze ve kütüphanelerle mail ve sosyal medya yoluyla yazışmalar yapılmıştır.

Saha Araştırması Aşamaları; kısmında ise ulaşabildiğimiz müzelerin envanterleri incelenmiş, bu süreçte Mic Faenza Müzesinde yer alan XIII-XV. yy. Memlük çinilerinin yoğun olması nedeniyle Şubat 2024 tarihinde İtalya'ya gidilerek eserler yerinde görülerek incelenmiştir. Müze sorumlusu Monika Gori ile bizzat görüşülerek müze ve eserler hakkındaki bilgi, doküman ve kitaplar incelenerek notlar alınmıştır. Müzede Memlük dönemine ait 119 parça incelenerek envanter kayıtları alınmıştır. Sergilenen 113 parçanın kırık, 2 parçanın tam, 4 parçanın çekmecedeki eserlerden daha az kırık olduğu gözlemlenerek verileri analiz edilmiş, eserlerin video kayıtları alınarak fotoğraflanması yapılmıştır.

Tez kapsamında Mic Faenza Müzesinde bulunan çini eserlerin envanter kayıtları incelenerek eserin,

- Envanter numarası
- Formu
- Tekniği
- Motifi
- Bulunduğu yer
- Dönemi
- Ölçü

bilgilerinin verildiği ve altında açıklamasıyla birlikte fotoğraflarının da yer aldığı katalog oluşturulmuştur. Ayrıca tezimizin Ek kısmında dönemin çinilerinden ilhamla dönemin özgün motifleri yorumlanarak şahsi atölyemde uygulamaları yapılmış, uygulamaların safhaları görsellerle desteklenmiştir.

Literatür Araştırması

Çini sanatıyla ilgili pek çok yayın bulunmaktadır. Ancak Memlük dönemini araştırdığımızda diğer dönemlere göre daha sınırlı sayıda kaynak olduğu anlaşılmıştır. Bu bakımdan yapılan çalışmalarda ana kaynaklar olarak faydalanan, resim, metin ve motifler hakkında yol gösteren yayınlar kullanılmıştır.

- ATIL, Esin, “İslamın Rönesansı Memlük Sanatı”, Smithsonian Enstitüsü Yayınları, Washington DC, 1981

Memlük sanatı tarihi ve ilgili eserler hakkında bilgiler verilmiştir. Genel olarak dünya müzelerinde yer alan bazı Memlük dönemi eserlerinin buldukları yer, motif ve renk bilgisi bakımından öncü bir kaynak olarak çalışmada kullanılmıştır.

- MANNA, G., BONGIANINO U., FUSARO A. (2014). *Guida alla Sezione Islamica*, 2014, Ediemme srl yayın grubu,
- CASALI C., VALENTINA M., (2016). *Guida Al Museo Internazionale Delle Ceramiche In Faenza*,

Mic Faenza Müzesinde bulunan Memlük Dönemi eserlerinin buldukları yer, form, teknik ve renk bilgisi bakımından faydalanılarak çalışmada önemli bir kaynak eser olmuştur. Farklı müzelerde yer alan Memlük dönemi eserleri ve Mic Faenza Müzesinde sergilenen eserlerle karşılaştırmaları yapılmıştır.

- ÖNEY, Gönül. (1976). “Türk Çini Sanatı”, Binbirdirek Matbaacılık Sanayi A.Ş. Yayınları, İstanbul.

Çini sanatının tarihi ile ilgili konulardan faydalanılmıştır. Özellikle kullanılan teknikler bakımından bilgilerine başvurulmuştur.

- AKER, Sabiha. (2010). “Çini Tasarımı” Detay Yayıncılık, Ankara.

Çini sanatında kullanılan teknikler incelenerek bilgilerine yer verilmiştir.

- ASLANAPA, Oktay. (1984). Türk Sanatı, İstanbul.

Çini sanatının tarihi ile ilgili konulardan faydalanılmıştır. Özellikle kullanılan teknikler ve bulunduğu yer bakımından örneklerle karşılaştırmaları yapılarak çalışmada kullanılmıştır.

- BİROL F. İnci, A. DERMAN, Çiçek (2002). “Türk Tezyini Sanatlarında Motifler”, Kubbealtı Neşriyatı,

Çini sanatında önemli rolü olan motifler hakkında bilgiler verilerek görsellerden de yararlanılmıştır.

- KESKİNER Cahide, (2002), “Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Çini sanatında kullanılan motiflerin tarihi ile ilgili konularda bilgilerinden faydalanılmıştır.

I. BÖLÜM

MEMLÜKLERDE SANAT

I.1. Memlükler

Mısır ve Suriye’de hâkimiyet sağlayan Memlükler 1250-1517 tarihlerinde Eyyubiler ile Osmanlılar arasında köprü kurmuşlardır. Memlükler Mısır’dan başlayıp kuzeyde son verdikleri Haçlı hâkimiyetindeki Ortadoğu topraklarına, Anadolu’nun iç ve güney kıyıları ile Arabistan yarımadasındaki Mekke ve Medine’deki kutsal toprakları da hâkimiyetlerine alarak Aden körfezine varan geniş bir alanda kara, deniz ve ipek yolları sayesinde zenginleşerek hüküm süren bir Türk devletidir. Memlük kelimesinin anlamı “efendisinin temellükü altında bulunan köle” demektir. Memlükler kişisel yetenekleri, sosyal ve askeri alanlardaki performansları ile Mısır toplumunda özel bir sınıf oluşturmuşlardır. Bu devlete Memlük Devleti denilmiştir. Abbasi halifeleri özellikle de Me’mun (813-833) zamanında bir denge oluşturmak için ilk defa İslam devleti sınırları dışarısından Türkleri getirtip askeri birlikler oluşturmuş ve sayıları giderek artmıştır. Memlüklerin Acem ve Araplarla evlenerek asimile olmamaları için Türk kızları getirtilerek maaş bağlanması sağlanmıştır. Memlük Devleti’nin ordusunu Türk kökenli Memlük askerleri ile devleti yöneten hükümdarlar, Türk kültür ve adetlerini yerleştirdikleri bölgelerde yaşatmışlardır. Mısır tarihinde İslami dönemlerde inşa edilen önemli ve güzel eserler ile mimari yapılar bu dönemde görülmektedir. Günümüze ulaşan eserlere bakıldığında Memlük sanatı eski Türk sanatı ile Abbasiler ve Fatimilere kadar uzanan İslam sanatına Kuzey Afrika üslubunu da ekleyerek özgün eserler meydana getirmişlerdir (Ayaz, 2015: 141, 151-153).

Memlükler, kendi düzenleriyle İslami yönetim içerisinde oluşmuştur. Satın alındıkları devletin yararları uyarınca Kal’atul Cebel’de tabaka olarak adlandırılan okullarda, askeri ve dini eğitim alarak yetiştirilmişlerdir. Memlükler esir ya da savaş yoluyla satın alınarak veya hediye olarak temin edilmekteydiler. (Takkuş, 2015:16).

Sultanlık, Memlüklerde devletin en üst makamıydı. Devlete sürekli getirtilen kölelere, ilk olarak askeri ve dini eğitimler öğretilmekteydi. Köleler aldıkları

eğitimler sayesinde askeriyenin farklı kadrolarında yükselerek saltanat makamına kadar yükselme imkânına sahiplerdi. Memlûk Devleti'nde uygulanan bu sistem, gerek İslam devletlerinde gerekse istisnaları olmakla birlikte diğer hiçbir devlette görülmemiştir (Kortantamer, 1984:1-9, 30).

Fotoğraf 1.1: Memlûklerin Devleti - Memlûklerin Saltanatı, 1250 – 1517 (Abdelkreem, 2019: 95).

Memlûklerin 1250-1517 devlet sınırları. Memlûkler iki kıtada, şimdiki Mısır, İsrail, Türkiye sınırları içerisinde genişlemişlerdir (Bayhan, 2001: 89).

Memlûk Devleti en güçlü dönemini I. Muhammed'in sultan olduğu zamanlarda yaşamıştır. Burcî Memlûkler yönetimindeyse zayıflama dönemi başlamıştır. Yönetici Memlûkler Kuman-Kıpçak, Çerkes, Abhaz, Oğuz ve Gürcü kökenli asker kölelerden oluşmaktaydı. Bunlar askerî gayeyle satın alınmaları nedeniyle diğer kölelerden daha önemli mevkide olup silah bulundurma iznine sahiplerdi. Zaman içerisinde büyüyerek Memlûk Devleti'ni kuran yönetim kadrosunu oluşturarak Mısırlılardan yüksek bir statüye ulaşmışlardır. Memlûk Devleti sultanların kaynağına göre ikiye ayrılmıştır. Birincisi Nil Nehrindeki bir adada yetiştirilen Bahri Memlûkler, ikincisi Kahire'de bulunan Kalat'ul-Cebel'de eğitim

görmüş Burci Memlüklerdir. Bahri Memlükler Türk, Burci Memlükler ise Çerkez kökenlidir ([https://tr.wikipedia.org/wiki/Memlük Devleti](https://tr.wikipedia.org/wiki/Memlük_Devleti), 2024).

Burci Memlüklerin en önemli sultanlarından olan Kayıtbay 28 yıl hüküm sürmüştür. Sultanın en önemli sorunu Osmanlılar ile olan mücadelesidir. Günümüzde Çukurova’da meydana gelen savaşlar 5 seneden fazla sürerek sonucunda 15 yıl devam edecek barış antlaşmasıyla bitmiştir. Daha sonra Kahire’de bulunan son Memlük Sultanı Tomanbay’a Osmanlı hükümdarı olan Yavuz Sultan Selim’in gönderdiği mektupta itaate çağırarak teklifini kabul ederse kendisini Mısır valiliği görevinde bırakacağını, reddederse savaşacağını söylemiştir. Tomanbay’ın teklifi reddetmesiyle yapılan Ridâniye Savaşını Osmanlılar kazanmıştır. Savaştan sonra kaçıp Kahire’yi ele geçiren Tomanbay yakalanarak idam edilmiştir. Bunun sonucunda Memlük Devleti yıkılarak toprakları Osmanlı egemenliğine geçmiştir ([https://tr.wikipedia.org/wiki/TDV İslam Ansiklopedisi](https://tr.wikipedia.org/wiki/TDV_İslam_Ansiklopedisi), 2024: 2-3).

I.1.1. Memlüklerde Sanat

Mısır tarihinde İslami dönemlerde inşa edilen önemli ve güzel eserler ile mimari yapılar bu dönemde görülmektedir. Komşu devletler ile kurdukları ilişkileri sebebiyle Kızıldeniz ve Akdeniz tüccarlarını himayeleri altına alarak Hindistan ticaret yolunda söz sahibi olmuşlardır. Bunun sonucu olarak mimari ve el sanatları alanlarında dünyaya önemli eserler bırakmışlardır.

Devlet adamları ülkenin farklı yerlerinde cami, hamam, medrese, han gibi 150 den fazla eser yaptırmışlardır. Eserlerin bazıları günümüze kadar gelebilmiştir. Yapılan camilerde mermerden yapılan minberler, duvarlarında ise taş mozaik kaplanarak kapı ve minberinde sedef işlerinin güzelliği görülmüştür. Ayrıca minare şerefelerinin altında bulunan mukarnas bezemeler önemli özellikleri arasında sayılabilir. Önemli hattatların bulunduğu bu dönemde “sülüs” şeklinde yazılar, hendese ve bitkisel motiflerle birlikte kullanılarak öne çıkan bezeme unsurlarından olmuştur. Sivil ve dini şekilde oluşan Memlük mimarisi çoğunlukla dini alanda yapılan medrese, cami ve türbelerde görülmektedir. Camiler genel olarak kare planlı yapılarak dört eyvanı çevrilen avludan oluşmuştur. Baybars Camii yapılanlardan en eski olanıdır (Ayaz, 2015: 140-141).

Sultan Baybars ve Nasır Muhammed dönemlerinde Mısır, Filistin ve Suriye’de mimarlık ve sanat gelişmiştir. Camiler, saraylar ve kamu binaları yeni bir ihtişam düzenine ulaşarak dekoratif sanatlar ve el sanatları alanlarında taş ve metal işçiliği, çini sanatının güzel örnekleri üretilmiştir (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 64, 65).

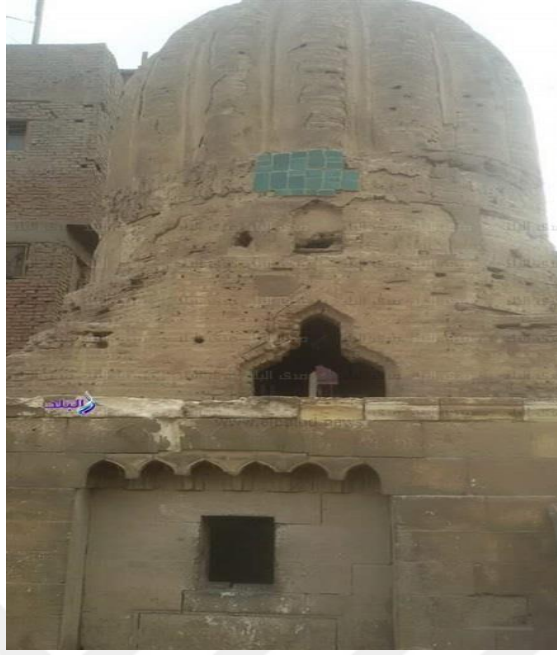
Günümüze ulaşan eserlere bakıldığında Memlük sanatı eski Türk sanatı ile Abbasiler ve Fatimilere kadar uzanan İslam sanatına, Kuzey Afrika üslubunu da ekleyerek özgün eserler meydana getirmişlerdir.

Memlükler komşu devletler ile kurdukları ilişkileri sebebiyle Kızıldeniz ve Akdeniz tüccarlarını himayeleri altına alarak Hindistan ticaret yolunda söz sahibi olmuşlardır. Bunun sonucu olarak mimari ve el sanatları alanlarında dünyaya çok önemli eserler bırakmışlardır (Bayhan, 2002: 120-132).

I.1.2. Memlüklerde Çini Sanatı

Memlük döneminde Mısır’da seramik üretimi üst düzeyde ve çokça olmasına rağmen başlangıçta mimari süslemede seramik örnekleri görülmemiştir (Öney, 1987: 14). Çini süslemelerin Mısır mimarisinde kullanılması Tebriz’den Kahire’ye göç eden ustalar aracılığıyla gerçekleştiği sanılmaktadır (Ülken, 1948: 175).

Memlük yapılarında çini kullanımı XIV. yüzyılın başlarından itibaren görülür (Yetkin, 1993: 329). Memlük eserlerinde XIV. yüzyılın başı itibariyle kubbelerde, minarelerin gövde ve külahlarında, geçiş sağlayan kasnaklarda ve duvarlarında bezeme unsuru olarak çiniler kullanılmıştır. Baybars Çeşnigir Hankahı (1310), Sultan Kayıtbay Sebili (1496), Aslam el-Bahai Camii (1345), Maridani Camii (1340), Nahhasin’deki Sultan Nasır Muhammet Kalavun Camii (1335), Tugay Türbesi (1384), İbn Ğurab Türbesi (1408), Sultan Gavri Medresesi (1504), Ezher Camii’nin 1510’da ilave olunan minareleri ile Sultan Gavri devrinde yenilenen İmam Şafi Türbesi’nin kubbesi (1503-4) gibi Kahire’deki Memlük Dönemi yapılarında çini süslemeler görülmektedir. Bu örneklerde iki çeşit çini dekorasyonla karşılaşılmaktadır. Bunlardan birincisi, firuze veya yeşil renkli levhalardan oluşan tek renkli çiniler, ikincisi ise geometrik, yazı ve bitki motiflerinin yer aldığı mavi, yeşil ve siyah renklendirilmiş eserlerdir (Bayhan, 2002: 129).

Fotoğraf 1.2: İbn Ghurab kubbesinin kasağı (Abdelkreem, 2019: 86).

İbn-Ghurab kubbesinde kullanılan çiniler yeşil renkli, dikdörtgen ve kare şekillerinden oluşmaktadır. Memlük döneminde kubbe boyunlarının bezemesinde ikinci örnek ve Memlük Çerkes döneminde ilk örnektir. Çoğu düşen kubbenin kalıntıları kuzeybatı kesiminde görülmektedir. Camilerin dış cephelerinde minberler mermerden yapılarak duvarlarda taş, mozaik kaplanarak cepheye verilen önem anlaşılmaktadır. Ayrıca çinilerde geometrik desenlerin yanı sıra bitkisel ve hayvansal motifler kullanılmıştır (Ayaz, 2015: 141).

Çini süslemede iki şekilde dekorasyon uygulanmıştır. İlki firuze veya yeşil renkten oluşan tek renkli çiniler, ikincisi ise yeşil, mavi ve siyah renkte olan çinilerdir.

Fotoğraf 1.3: Şam'daki Tiruzzi kompleksine ait bir grup çini (Abdelkreem, 2019: 86).

Şeffaf sır altı tekniğiyle yapılan çiniler altıgen parçalardan oluşmuştur. Mavi beyaz renkli çinilerin sağdaki parçasında bitkisel motifler arasında harp gibi yaylı bir müzik aleti vardır. Ortadaki parça üzerinde yine bitkisel motifler arasında yer alan nakışlı ok kesesi, üçüncü parça ise iki sürahi ve çiçek motifleri ile bezenmiştir.

Memlükler döneminde yapılan eserlerde Orta Asya Türk sanat üslubunun etkileri görülmektedir. Bezemelerde eski Türk motifleri kullanılmıştır.

Bahri Memlük çömlekçileri Eyyubi geleneğini uygularken İlhanlı ve Altın Ordu çömleklerinin etkilerini de sanatlarına yansıtmışlardır. Ayrıca Yuan Hanedanı kaplarını da taklit ederek kendilerine has çeşitli motifler kullanarak çömlekler üretmişlerdir. Sır altı boyama, lüster, renkli sır tekniğini kullanmışlar, bazen de sırsız bıraktıkları görülmüştür. Memlük eserlerinin en karakteristik özellikleri kalın yazıtlar ve hanedan armalarının kullanılmış olmasıdır. Bununla birlikte bezemelerde figürlü kompozisyonlar, geometrik ve bitkisel motifler de yer almaktadır (Atıl, 1981: 146).

Suriye ve Mısır'da, XIII. yüzyılın ikinci yarısı ve XIV. yüzyılın arasında çok yaygın olarak görülen seramik ürünler genellikle sır altına mavi ve siyah dekore edilmiş işlerdir. Çok büyük ve ağır çanaklar, alberello ve kavanozlar bu teknikle dekore edilmiştir. Bu ürünler çeşitli baharatların ve ilaçların depolanması için oldukça bol miktarlarda Avrupa'ya ihraç edilmiştir. Süslemeler genellikle blok şeklinde yapılmıştır. Mısır'da ise, Memlük geleneği takip edilerek, madalyonlar hanedanlık nişanı olarak ürünler üzerinde kullanılmıştır (Özkan, 2014: 3).

XIV. yüzyılın sonu ve XV. yüzyıldan itibaren insan ve hayvan figürlerinin giderek azaldığı, bitkisel ve geometrik motiflerin, armaların daha çok kullanıldığı motiflerden anlaşılmaktadır. Ayrıca Uzakdoğu'da Memlük pazarı için üretilen ithal Çin porselenlerine özgü mavi beyaz çinileri kendi ürünlerinde taklit ederek yorumlamaya başlamışlardır. Küçük çiçek buketleri, şakayıklar, nar vb. bitkisel motiflerle birlikte balık, anka kuşları, tavşan gibi hayvansal motifler kullanılmıştır (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 64-65).

Memlükler döneminde Mısır'da farklı bir kazıma tekniği denenmiştir. Bu teknikte çömleklerin gövdesi astar ile kaplanarak yapılacak olan motifler oyularak çizilmiştir. Kırmızı kalın toprak kullanılmıştır. XIII. ve XV. yüzyıllarda Mısır'da

kazıma tekniği yapılan bu çömlere “Memlük çömleri” denilmiştir (Birben, 2011: 84).

Mısırdaki genellikle kurşun ve alkali sır karışımları görülmüştür. Renklerde olasılıkla pişirme koşullarına bağlı olarak saf yeşilden ıspanak yeşiline kadar yeşilin tonları oluşmuştur. Bakır oksit kurşun sirla karıştırılmasıyla oluştuğu düşünülen yeşil, genellikle oksit oranına göre turkuaz olmuştur. Beyaz üzerine mavi ve siyah bezemeli çinilerde basit geometrik desenler, stilize çiçek, geyik veya ceylan gibi hayvan figürleri ile süslenmiştir. Bu tarzda genellikle siyah (manganez veya demir oksit) mavi (kobalt oksit) ve turkuaz (bakır oksit) renkleri kullanılmıştır. Beyaz zemin üzerine kobalt mavi renkli seramiklerin “Ming dönemi”nin Çin ürünlerinden etkilendiği düşünülmektedir (Gayraud, 1984: 87).

Ming Hanedanı seramiklerinden etkilenecek üretildiği düşünülen sır altı tekniği kullanılan, XV. yüzyıl Memlük kaplarının çoğunda bitkisel ve hayvansal kaynaklı motiflerin yer aldığı mavi beyaz çiniler, Burci Memlüklerde oldukça fazla görülmektedir (Atıl, 1981: 146).

XV. yüzyılın sonlarında Sultan Kubayt adına yapılan armalar ve adını taşıyan bitkisel motifli desenler, mimaride, dış dekorasyonda, çömlerde sır altı tekniği kullanılarak yapılan mavi beyaz çinilerde de görülmektedir.

Mısır’da üretilen Memlük seramiğinin diğer bir biçimi ise, basit “sgraffito” tekniği kullanılan ürünlerdir. Dekorlarda kazıma ve düşük rölyef görülür. Yazılar ve armaların kahverengi ve sarımsı renkler ile kurşunlu sır altı tekniği kullanılarak yapıldığı anlaşılmaktadır.

Memlükler çini üzerindeki bezemelerde her türlü bitki motifi, küçük büyüklü meyveler, tırtıklı yapraklar, lotus çiçekleri gibi motifler kullanılmışlardır. Ayrıca geometrik motifler, yazılar, çok kollu yıldızlar ve çeşitli hayvan figürleri uygulamışlardır. Bu kaplar arasında çoğunlukla tabak, kâse, vazo, şekerlik, kavanoz gibi çeşitli formlar bulunmaktadır (Özkan, 2014: 3).

Memlük dönemi çini ve seramiklerinde Mühr-i Süleyman ana motiftir (Fehervari, 2000: 247). Anadolu Selçuklu seramiklerinde de çok fazla kullanılan Mühr-i Süleyman motifi; Akşehir, Hasankeyf, Tille, Höyük ve Misis gibi Ortaçağ

merkezlerinde bulunan kaplarda da görülmektedir (Bilici, 2006: 516). Osmanlı dönemine ait olan metal mühürlerin üzerinde de Mühr-i Süleyman motifi yer almaktadır (Tali, 2013: 532).

Çizim 1.1: Mühr-i Süleyman Deseni (Tali, 2013:532).

Memlük çinilerinde görülen Mühr-i Süleyman motifi çizilmiştir.

XIV. yüzyıl Memlük dönemine ait kâselerde de düğüm motifi ve bitkisel motif ile beraber kullanılmıştır (Reyhanlı, 1971: 223).

I.1.3. Bazı Müzelerde Yer Alan Memlük Çinileri

Memlük dönemi çinileri yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere çeşitli müzelerde görülmektedir. Çiniler incelendiğinde sarayın, üst tabaka insanların kullandığı ve genel halkın kullandığı şekilde üretildiği anlaşılmaktadır.

Geleneksel ve yenilikçi olmamalarına rağmen kendilerine has motiflerle yapılan bezemeler yapılmıştır. Çömlekçiler kendilerinden önceki uygulamaları yeniden canlandırarak ihraç edilen mallardan da etkilenecek tarzlarını geliştirmişlerdir. Mısır ve Suriye’de üretilen kadehler, bardaklar, vazo ve tabaklar çeşitli müzelerde bulunmaktadır (Atıl,1981; 151).

I.1.3.1. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan bir matarada Memlükler de önemli olan armalardan kupa, baklava, kılıç ve yazı motifleriyle görülen parçalar bitkisel motifli ve yazılıdır. Açık sarı, koyu sarı, açık kahve ve koyu kahve renkleri kullanılan parçalarda armalar bulunmaktadır. Sarı zemin üzerinde bulunan kupa

siyah renklendirilmiştir. Armaların bulunduğu parçalar sır altı tekniği kullanılarak yapılmıştır. Mic Faenza Müzesinde bulunan çinilerin üzerinde de armalar görülmektedir. Renk ve teknikleri yönünden katalog bölümünde yer alan 62., 66., 75., 93. Fotolarla benzerlikleri gözlemlenmiştir. Müzedeki matara ise yazılı olup sırsız yapılmıştır (Fotoğraf 1.4).

Fotoğraf 1.4: (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

I.1.3.2. Sadberk Hanım Müzesi

İstanbul Sadberk Hanım Müzesi teşhirinde yer alan bir sehpa geometrik motiflerle bezenmiştir. Altıgen şeklinde düzenlenen sehpa üzerinde yazılar bulunmaktadır. Açık sarı ve mavi renklerinin kullanılarak geometrik motiflerle bezenmiştir (Fotoğraf 1.5).

Fotoğraf 1.5: (Sadberk Hanım Müzesi, 1995; 88)

I.1.3.3. Şam Ulusal Müzesi (Damascus)

Şam Ulusal Müzesi demirbaşında yer alan Kuş figürlü, bitkisel bezemeli matara, sırsız olarak yapılmış ve üzerinde kuş figürü bulunmaktadır. Kolları açık bir şekilde görülen kartalın ayaklarının altında altı yapraklı penç motifi çizilmiştir. Burada bulunan kartalın Selçuklu döneminde yapılan kartal ile benzerliği göze çarpmaktadır. Ayrıca İstanbul İslam Eserleri Müzesindeki matara ile renk ve teknik açısından benzerlikleri anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 1.6: Şam Ulusal Müzesi (Damascus) (Atıl, 1981: 190)

Şam Ulusal Müzesindeki altıgen karo üzerinde bitkisel motifli ok kesesi ile nebati motifli karolar beyaz zemin üzerinde maviyle renklendirilmiş hatâî ve yapraklarla bezenmiştir. Sağdaki karoda bulutlar da yer almaktadır.

Fotoğraf 1.7: Şam Ulusal Müzesi (Damascus), (Atıl, 1981: 181) (Atıl, 1981: 178)

Altıgen karo üzerinde bitkisel motifler. Beyaz zemin üzerinde maviyle renklendirilen parçalar bitkisel motiflerden olan çeşitli irili ufaklı, tırtıklı yapraklarla bezenmiştir.

Fotoğraf 1.8: (Şam Ulusal Müzesi (Damascus), (Atıl, 1981: 177)

Altıgen karo üzerinde hatâî motifli müzik aleti (Asya kökenli bu özel çalgıya rabab, çivili keman adı verilmektedir.) Beyaz zemin üzerinde maviyle renklendirilmiştir. Genel olarak karoları incelediğimizde Edirne 2. Murat Camiindeki altıgen karolardaki benzer motif ve renkleri ile dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 1.9: Şam Ulusal Müzesi (Damascus), (Atıl, 1981: 182)

Sekiz dikey çizgiye bölünen gövde üzerinde dört yapraklı çiçek motifi çizilerek siyah noktalarla doldurulmuştur. Orta bölüm ise üçe bölünerek orta kısımda siyah yazı bulunmaktadır. Yazının altında ve üstünde beşgen içerisinde kavisli bir dalla süslenmiş motif bulunmaktadır. Motifleri birbirinden ayıran kalın çizgiler bulunmaktadır. Vazonun boyun kısmında siyahla renklendirilmiş yazı görülmektedir.

Fotoğraf 1.9: Şam Ulusal Müzesi (Damascus), (Atıl, 1981: 172)

XIV. yy. mavi beyaz şeffaf sır altı tekniği vazo. Vazonun üst kısmı kırıldığından restore edilmiştir. Yeşil bitkisel dalların ortasında kaz figürleri görülmektedir. Beyaz zemin üzerinde zeytin yeşili renginde olan dekoratif kurdele ile süslenmiştir.

Fotoğraf 1.10: Şam Ulusal Müzesi (Damascus), (Atıl, 1981: 173)

Kenarlarında nar yemişi olduğu düşünülen simetrik iki ibrikli altıgen karo. Beyaz zemin üzerinde maviyle renklendirilmiştir.

Fotoğraf 1.11: Şam Ulusal Müzesi (Damascus), (Atıl, 1981: 179)

I.1.3.4. New York Müzesi

New York Müzesi'nde bulunan sırsız mataranın merkezinde düğüm motifi, kenarları yazılar vardır. Bu tip mataralarda genellikle armalar, bitkisel ve geometrik motifler ve hayvan figürleri kullanılmıştır. Ortak özelliklerinin sırsız olduğu anlaşılmıştır. Fotoğraf 1 ve 3'de de benzer özellikleri görülmektedir.

Fotoğraf 1.12: New York Müzesi (Atıl, 1981: 191)

Altıgen üzerine düzenlenmiş merkezde çiçek motifi bulunan karo beyaz üzerine maviyle renklendirilmiştir. Altıgenin uçlarında bulunan üçgenler beyaz bırakılarak dış kenarları çizgilerle bezenmiştir.

Fotoğraf 1.13: New York Müzesi (Atıl, 1981: 176)

Merkezi çiçek, nebati motifli, kenarları çizgilerle ayrılmış tabaklar beyaz zemin üzerinde mavi ve siyah ile renklendirilmiştir.

Fotoğraf 1.14: New York Müzesi (Atıl, 1981:165) (Atıl, 1981:163)

I.1.3.5. Londra Victoria and Albert Müzesi

Victoria and Albert Müzesinde bulunan kavanozda, boynunda Türk boyları tarafından kullanılan damga veya işaret olan sembol (tamgha), gövdesinde kanatlı at figürlü hatâî çiçekleri bulunur. Kavanoz mavi, siyah ve beyaz ile renklendirilmiştir.

Fotoğraf 1.15: Londra Victoria and Albert Müzesi (Atıl, 1981: 174)

Lüster boyama tekniğiyle turna kuş figürlü kavanozun kenarlarında bitkisel motiflerin yer aldığı yapraklar bulunmaktadır.

Fotoğraf 1.16: Londra Victoria and Albert Müzesi (Atıl, 1981: 175)

I.1.3.6. Kuveyt National Müzesi

Kuveyt National Müzesinde bulunan tabağın merkezinde çiçek motifi on ikiye bölünerek dış kısmı yazı ile bezenmiş ayaklı kâse sır altı tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Fotoğraf 1.17: Kuveyt National Müzesi (Watson, 2004: 402)

Kuveyt National Müzesindeki evani parçalarında bitkisel motifler görülür. Üstteki parçanın dış kenarında hatâî motifleri ve yapraklar çizgiyle ayrılan bölümde ise ikili zencerek bordür bulunmaktadır. Beyaz zemin üzerinde mavi, lacivert, yeşil ile renklendirilmiştir. Alttaki parçada asma yaprağı ve üzüm görülmektedir. Beyaz zemin üzerinde mavi ve siyah ile renklendirilmiştir. Ayrıca Mic Faenza Müzesi'ndeki eserlerde kullanılan motiflerdeki benzerlikleri görülmektedir.

Fotoğraf 1.18: Kuveyt National Müzesi (Watson, 2004: 425)

I.1.3.7. Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi

Mavi beyaz renklendirilen çini, bitkisel motiflerle süslenmiştir. Gövde kısmı üçe bölünerek madalyon içerisinde yerleştirilmiş çiçek motifi lacivert zemin üzerinde bulunmaktadır. Kenarlarında üzüm ve asma yapraklarıyla bezenmiştir. Alt ve üst kısımlarında çeşitli yapraklar ve hatâî motifi ile görülmektedir.

Fotoğraf 1.19: XV. yy. başları Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi (Camusso ve Bortone, 1991:138)

I.1.3.8. Londra British Müzesi

Kenarları mavi çizgili, bordürü siyah çizgilerle bezenmiş, içi tavşan figürlü kadeh, sarı, mavi ve siyah ile renklendirilmiştir.

Fotoğraf 1.20: Londra British Müzesi (Atıl, 1981: 168)

I.1.3.9. Kahire İslam Sanatları Müzesi

Kahire İslam Sanatları Müzesindeki tabakların solda renkli sırlı, kabaca çizilmiş çiçekli tabak, sağda geometrik ve bitkisel motiflerin birleşmesinden oluşan kase, soldaki tabakta açık sarı ve kahve rengi, sağdaki tabakta ise siyah, mavi, sarı ve kahverengi kullanılmıştır.

Fotoğraf 1.21: Kahire İslam Sanatları Müzesi (Atıl, 1981: 192) (Atıl, 1981: 157)

Hatâî çiçekli, bitkisel bezemeli altıgen karo beyaz üzerinde maviyle renklendirilen karo sır altı tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Fotoğraf 1.22: Kahire İslam Sanatları Müzesi (Atıl, 1981: 180)

XV. yy. vazo. Mavi ve beyaz renklerle şeffaf sır altı tekniğiyle yapılan vazoda bitkisel motiflerle birlikte çizgilerin yer aldığı bezemeler bulunmaktadır.

Fotoğraf 1.23: Kahire İslam Sanatları Müzesi (Abdelkreem, 2019: 78).

XIV. yy. porselen vazo tabanı, şeffaf sır altı tekniğiyle çalışılmış, porselen vazo tabanıdır. Kahverengi oval çerçeve ile çevrilmiş, kırmızı zemin üzerinde beyaz at figürü çizilmiştir. Memlük döneminde binalarda cam kandiller ve metal kaplarda yaygın olarak kullanılan armaları tasvir eden dekorasyon çizimlerini içeren, nadir parçalarından birisi olarak kabul edilir.

Fotoğraf 1.24: Kahire İslam Sanatları Müzesi (Abdelkreem, 2019: 80).

XIV-XV. yy. porselen vazo tabanı, Çin taklitli vazo. Mavi zemin boyama üzerinde merkezde altıgen içerisine yerleştirilmiş çiçek ile kenarlarında düğüm motifi ile çevrilerek bezenmiştir.

Fotoğraf 1.25: Kahire İslam Sanatları Müzesi (Abdelkreem, 2019: 81).

Sultan Qaitbay'ın adına Nafis, beyaz zemin üzerinde mavi boya ile yapılan çiniler Memlük binalarının dekorasyonunda kullanılan güzel bir örnektir. Orta kısımdaki karonun daire içerisindeki Sultan Qaytbay yazılı armasının yer aldığı etrafında hatâî çiçek ve yapraklarla kenarlara doğru uzanan bitkisel desenler yer almaktadır.

Fotoğraf 1.26: Kahire İslam Sanatları Müzesi (Abdelkreem, 2019: 88)

I.1.4. Mic Faenza Müzesi Tarihçesi

İtalya'da bulunan Faenza, Emilia-Romagna Bölgesi'nde ve Ravenna iline bağlıdır. Forli ve İmola şehirleri arasında, Bologna'nın 50 km güneydoğusunda yer almaktadır. Faenza yüzyıllardır adını verdiği "fayans" ya da "Majolika" türü, çeşitli resim ve desenlerle süslenmiş, üzeri sırlı, pişmiş kilden yapılan seramikleri ile ünlüdür. Faenza, antik Roma yolu üzerinde "Via Wmilia" denilen tepelerde kurulmuştur. Şehrin etrafında bağlar, meyve ve sebze bahçeleri bulunmaktadır. Yakınlarında yer alan yeşil vadilerden Samoggia Çayı ve Lamone Çayı geçmektedir.

Müze, Eylül 1908'de, Avrupalı ve İtalyan üreticilerin katıldığı uluslararası sergiye ev sahipliği yapan Evangelista Toricelli'ye adanarak kurulmuştur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Faenza>, 2024).

Fotoğraf 1.27: Mic Faenza Müzesi dıştan görünümü. (Ö.Emine Çağlar, 2024)

Sergileyicilerin çini ve seramik eserlerinin bağışlanması ile müzenin temeli oluşturularak giderek zenginleşmiştir. Kuruluşunu isteyen 1953 yılına kadar Müze müdürü olan Gaetano Ballardini'dir. 1944 yılı Mayıs ayında bombalama saldırısı sonucunda koleksiyonlarda ve arşiv kaynaklarında ciddi kayıplara yol açmıştır. Yapılan yardımlarla birlikte Ballardini koleksiyonları yeniden düzenleyerek müzeye tekrar önem kazandırmıştır. Faenza'da ki müze seramik sanatına adanmış dünyanın en büyük koleksiyonlarından biridir. Yıllar geçtikçe Ballardini'nin yorulmak bilmeyen çalışmaları sayesinde müze özel kişilerden çeşitli kurumlardan ve müzelerden gelen çok sayıda bağışla zenginleşerek envanteri genişlemiştir (Casali, Valentina, 2016:10).

Müzedeki İslam eserleri bölümü ise yine farklı yerlerden gelen hediyeler nedeniyle koleksiyonun giderek zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Fatımi, Eyyubi, Selçuklu, Memlük ve Osmanlı dönemi çinilerinin bulunduğu vitrin ve çekmecelerde yer alan bu parçaların güzellikleri ve çeşitliliği göz doldurmaktadır (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 9).

Geçmiş dönemlerin güzel eserlerinin görüldüğü müze, günümüz çini ve seramik sanat eserlerinin de bulunduğu zengin koleksiyonlarıyla dikkat çekerek yeni sergilere de yer vermektedir.

Fotoğraf 1.28: Müze 2. Kat İslam eserleri bölümü (Vitrin ve çekmece kısımları).
(Ö.Emine Çağlar, 2024)

Fotoğraf 1. 29: B4 çekmecesindeki Memlük Dönemi eserleri (Ö.Emine Çağlar, 2024)

II. BÖLÜM

ÇİNİ SANATINDA SÜSLEME VE KOMPOZİSYON

II.1. Çini Sanatı ve Teknikleri

Çini sanatının ilk örnekleri sırlı tuğla ile M.Ö. IV. binde Akdeniz’de başlar. Sakkara’da ki Mısır piramit mezarları firuze renkli tuğlalarla süslenmiştir. M.S. VIII. yüzyılda Uygurlar’da İdikut ve Karahoço şehir mabetlerinde mavi ve gri renkli sırlı tuğla çiniler görülmüştür. İlk İslam devletlerinden Emeviler ve Sasaniler’de tek renk sırlı ve sırsız seramiklere devam edilerek XI. yüzyılda Samarra’da yeşil ve sarı renkli sırlanmış farklı çiniler bulunmuştur. X. yüzyılda Rakka ve Tunus’ta ki Kayravan Seydi Ukba Camii mihrabında bu tür çiniler görülmüştür. Yıldız ve haç şeklindeki lüster çiniler ise XII. ve XIII. yüzyıl Büyük Selçuklu mimarisinde süslemelerde yer almıştır (Öney, 1976: 13).

XII. yüzyılda sır altı ve sır üstünde yedi çeşit renk tespit edilerek minai tekniği çiniler daha sonra perdah tekniği çiniler bulunarak Meraga ve Nahçıvan’da ki kümbetlerde, firuze renkli tuğla çiniler Anadolu’da ki ilk çinili eserlere kaynaklık etmiştir. Selçuklu köşküne ait çiniler Konya Karatay Müzesinde ayrıca Paris ve Berlin Müzelerinde de bulunmaktadır. Yıldız, baklava ve haç şeklinde ki çini levhalar da, bağdaş kuran, saz çalan ve süvari figürleri kenarlarında bitkisel motiflerle birlikte süslenmiştir (Aslanapa, 1989: 327-328).

Selçuklu’da ki mozaik çini tekniği ve renkli sır tekniğinin birleşimi Osmanlı dönemi çinilerinin başlangıcı olmuştur. 1378 tarihli İznik Yeşil Cami minaresi mavi, firuze, yeşil, sarı ve beyaz renkleri ile Selçuklu’nun izlerini taşıyan önemli bir eserdir. Bursa’daki 1421 tarihli Yeşil Cami ve türbesi, Osmanlı’nın renkli sır tekniği kullanılarak yapılan mozaik çinileri dönemin en güzel ve iddialı örnekleridir. Selçuklu’nun mor ve firuze renkleri sarı, yeşil ve beyaz ilavesiyle ayrıca motifler arasında mat kırmızı rengi ile göz doldurmaktadır. Altın yıldızla da sarı çiniler süslenmiştir. Motiflerde ise iri beyaz hatâî deseni kullanılmıştır. Osmanlı dönemindeki çini sanatında görülen önemli bir özellik, çok renkli sır tekniğinin kullanılmış olmasıdır. Ayrıca mavi beyaz renklendirilen sır altı tekniği kullanılmış,

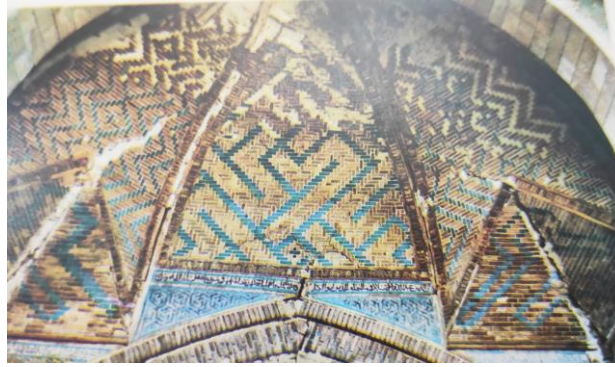
Bursa Muradiye Türbesindeki çiniler ile Edirne Muradiye Camiinde otuz yedi adet farklı desenli altıgen çinilerden tasarlanmış örnekler göz doldurmaktadır. 1669 yılında bitirilen Yeni Camii ve türbesindeki çiniler de kalite ve renklerin bozulduğu görülmektedir. 1725 yılından sonra İstanbul'daki Tekfur Sarayı'nda atölye kurulup çiniler yapılmaya başlanarak Hekimoğlu Ali Paşa Camii ve Sultan Ahmet Çeşmesi çinilerle süslenmiştir. Sırları bozuk olan çiniler başarısız bulunup atölye kısa süre sonra kapatılmıştır (Aslanapa, 1989: 326-327).

Yüzyıllar boyunca çeşitli malzemelerle Türk çini sanatında farklı teknikler uygulanmıştır. Çinide kullanılan kil yabancı maddelerden temizlenerek çamur haline getirilir. Elde edilen çini hamuru çeşitli kalıp ya da elle şekillendirilerek kurutulur. Selçuklularda 700-800 derece, Osmanlılar da ise 900-1000 derece civarlarında pişirilerek hazır hale gelir (Öney, 1976: 9).

Çiniler motif ile süslenecekse şeffaf kâğıda çizilen desen boncuk iğneleri ile delinerek kömür tozu yardımıyla objeye aktararak tahrirlenir ve boyanır. Boyanan çini üzerine pişince şeffaflaşan renkli ya da renksiz sırlama yapılır. Sır renkli olacaksa genellikle siyah boya ile kontürü yani tahriri çizilir. Şeffaf sırlamada kurşundan elde edilen sülyen, cam kırıkları, kuvars, buğday unu ve su kullanılır. Sırlama işleminden sonra çini tekrar fırınlanır. Sır altı denilen bu teknik çeşitli dönemlerde farklılıklar yapılarak uygulanmıştır.

II.1.1. Sırlı Tuğla Tekniği

Tuğla şekillendirilip pişirilir. Bir yüzü sırlanarak fırınlanır. Genellikle kobalt mavi, firuze ve patlıcan moru ile renklendirilir. Çeşitli şekillerde kesilerek yan yana dizilir ve süsleme motifleri oluşturulur. Selçuklu devrinde minare benzeri yapılarda görülmektedir (Öney, 1976: 9).

Fotoğraf 2.1: Eski Malatya Ulu Camii ana eyvanında sırlı tuğla süsleme Selçuklu Dönemi 1247 (Öney, 1976: 33)

II.1.2. Mozaik Çini Tekniği

Uygulanacak şekle göre kesilen çini parçaları renklendirilerek sırlanır. Sırsız olan kısmı konik şekilde kesilir. Sırlanan tarafı altta kalacak şekilde kalıplara yerleştirilir. Aralarına beyaz harç doldurulur. Selçuklu ve Beylikler döneminde kobalt mavi, firuze renklerinin yanında Osmanlı Döneminde ise XV. yüzyılda sarı, yeşil ve beyaz renkleri kullanılmıştır (Aker, 2010: 4).

Fotoğraf 2.2: Konya Karatay Medresesinde çoğunlukla geometrik motiflerin bulunduğu çini geometrik süsleme. Selçuklu Dönemi 1251 (Aker, 2010: 6)

II.1.3. Kabartma Çini Tekniği

Çoğunlukla kitabe ve yazılarda kullanılmıştır. Hamur yumuşakken kalıpla üzerine şekiller kabartma olacak şekilde basılır. Desenin etrafı kesilerek de çıkartılabilir. Fırınılandıktan sonra firuze, kobalt, yeşil ya da mor ile sırlanarak tekrar pişirilir. Başka bir şekli de astarlandıktan sonra kuruyan yüzeyin çukurda kalan

kısımları lacivert, kabarık kısmı ise renksiz sırlanıp pişirilir. Selçuklularda mimaride ve lahitlerde görülmektedir (Öney, 1976: 11).

Fotoğraf 2.3: Konya 2. Kılıçarslan Türbesi lahitlerinde bulunan kabartmalı çiniler 1192 civarı (Öney, 1976: 35)

II.1.4. Lüster (Perdah) Çini Tekniği

Sır üstü kullanılan bir tekniktir. Pişirilen mat beyaz sırlanmış çini üzerine motifler lüster adı verilen maden oksitli, gümüş ve bakır tozlu karışımla boyanarak düşük ısıda fırınlanır. Oksitlerdeki maden çininin üzerini sarar. Boyalarda sarı ve kahverengi tonlar meydana gelir. Kobalt mavi, firuze, yeşil, patlıcan moru sırlanmış çinilerde görülmektedir (Aker, 2010: 5).

Fotoğraf 2.4: Beyşehir Kubadabad Sarayından perdah tekniğinde yapılan insan figürlü duvar çinisi Selçuklu dönemi 1236 (Aker, 2010: 7)

II.1.5. Slip Tekniği iniler

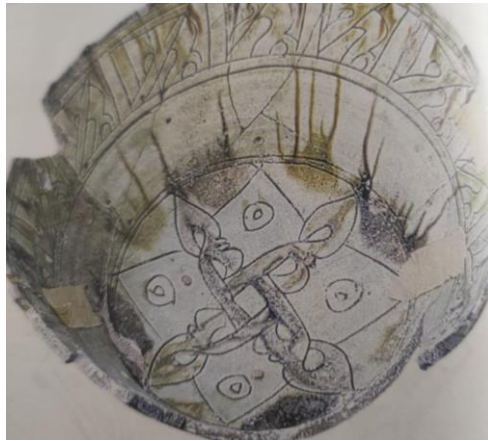
Kullanma çinilerine uygulanan slip tekniđi bir sır altı tekniđidir. Hamurun Őekil verilip piŐirildikten sonra kalınca sŪrŪlen desen istendiđinde boya katılarak da renklendirilen sliple desen geçirilir. Slip, astar olarak kullanılan maddeye denir. Desenlere kabarıklık vermektedir (Őney, 1976: 12).

Fotoğraf 2.5: Beyşehir Kubadabad Sarayına ait slip tekniğinde yapılan tabak parçası Selçuklu Dėnemi 1236 (Aker, 2010: 8)

II.1.6. Kazıma Tekniği (Sgraffito iniler)

Evani (kap-kacak) tŪrŪ bezemelerde kullanılır. Çamur Őekillendirilip kurutulur. Sivri bir alet yardımıyla astarlı veya astarsız yŪzeylere motifler çizilir. Sırlanarak fırınlanır (Aker, 2010: 7).

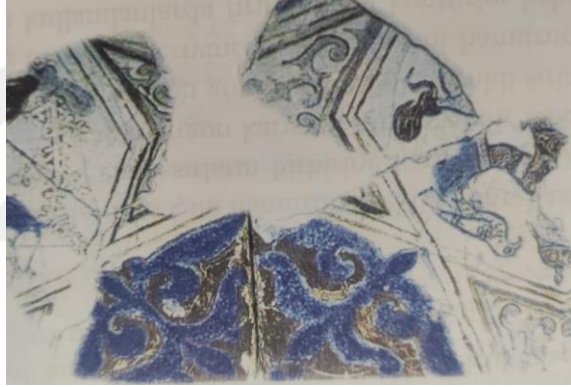
Fotoğraf 2.6: Adıyaman Samsat kazısında bulunan kazıma tekniğinde yapılan kase Selçuklu dėnemi, (Aker, 2010: 8)

II.1.7. Akıtma, Renkli Çini Tekniği

Fırınlanan ya da astarlanan objelere şeffaf ya da beyaz kalaylı sır sürülerek kurutulur. Üzerine mangan bakır ya da kobalt oksitli karışım serpilerek fırınlanan çinilerde eriyerek renkli çizgiler oluşmaktadır. Selçuklularda yaygın olarak görülmektedir (Aker; 2010, 8).

II.1.8. Minai Çiniler

Minai Farsça emaye anlamına gelmektedir. Konya Alaattin Köşkü'nde görülmüştür. Yedi renk kullanılan teknikte renklerin bir kısmı sır altı, bir kısmı da sır üstü kullanılarak yapılmaktadır. Önce sır altı renkleri boyanır, sırlanır, fırınlanır; sonra sır üstü renkleri boyanarak düşük derecede tekrar fırınlanır (Aker, 2010: 9).

Fotoğraf 2.7: Konya Kılıçarslan Köşkünden minai tekniğinde çini süsleme
Selçuklu Dönemi 1156-1192 (Aker, 2010: 9)

II.1.9. Tek Renk Sırlı Desensiz Çiniler

Çoğunlukla mimaride kullanılan çiniler dikdörtgen, kare, altıgen ve üçgen şekillerde yapılmaktadır. Firuze, mor, siyah, kobalt mavi, sarı, beyaz ile tek renk sırlanan çinilerdir. Genellikle Selçuklu ve erken Osmanlı Döneminde görülen çinilerde astar kullanılmamıştır. Astar ile yapılanlar geç dönem örneklerdendir (Önder, 1986: 93).

Fotoğraf 2.8: Bursa Muradiye Camisinden tek renk sırlı desensiz çini süsleme
Erken Osmanlı dönemi 1426 (Aker, 2010: 9)

II.1.10. Tek Renk Sırlı Yıldızlı Çiniler

Tek renkle yapılan geometrik şekilli çiniler zaman zaman sır üzerine altın yıldızla çizilerek uygulanır. Yıldızlar pişirilmediği ya da düşük ısıda pişirildiğinde silinebilir. Duvar karolarında kullanılmaktadır. Selçuklularda az görülmekle birlikte Erken Osmanlı yapılarında daha çok karşılaşılmaktadır (Aker, 2010: 10).

II.1.11. Çok Renkli Sır Tekniği (Cuerda Seca)

XV. yüzyıl ile XVI. yüzyılda duvar çinilerinde görülmektedir. Çoğunlukla sırla hamur arasında astar görülmez. Geç dönem örneklerde astar görülmektedir. Renkli sırların pişerken birbirlerine karışmaması için aralarına balmumu veya mangan karışımı yağ sürülür. Eriyen karışım sebebiyle kontürler çini çamuru renginde olan kırmızıyı ortaya çıkarır. İspanya’da kullanılan sırlamada araları iplikle sınırlandırılır. Cuerda Seca yani kuru iplik anlamına gelmektedir. Anadolu’da firuze, mavi, yeşil, siyah, sarı, beyaz renkler görülmektedir (Öney, 1976: 12).

Fotoğraf 2.9: Bursa Yeşil Türbede bulunan renkli sır tekniği çini süsleme (Aker, 2010: 10)

II.1.12. Sır Altı Boyama Tekniği

Türk çini sanatında yaygın olarak kullanılan tekniktir. Çiniler şekillendirilip astarlanır ve bezemesi yapılır. Selçuklularda görülen örnekler genellikle astarsız olmuştur. Boyaması yapılan çini sır altında renklerin karışmaması nedeniyle hafif fırınlanır ve üzerine sır sürülüp tekrar pişirilir. Genellikle şeffaf renksiz sır kullanılmıştır. Selçuklularda firuze sır altında siyah renkle desenlenir. Şeffaf sır olacaksa kobalt mavi, firuze, patlıcan moru ve siyah renkler uygulanmıştır. Osmanlılar döneminde ise şeffaf sır altı yapılan çinilerde yeşil, eflatun, kahverengi, sarı ve kırmızı renkler ilave edilmiştir (Aker, 2010: 11).

Fotoğraf 2.10: Beyşehir Kubadabat Sarayından sır altı desenlenmiş firuze sırlı çini süsleme Selçuklu dönemi 1236 (Aker, 2010: 11)

Edirne II. Murat Camisinde bulunan üçgen ve altıgen mavi beyaz ve firuze çinileri görülmektedir. Motiflerin simetrik ya da asimetric kompozisyonlarından oluşan hatâî, penç, çeşitli yaprak ve çiçeklerden oluştuğu ayrıca alt ortadaki altıgen karoda Mühr-i Süleyman sembolü bulunmaktadır. Karolardaki motifler incelendiğinde Şam Ulusal Müzesi, Kahire İslam Sanatları Müzesindeki gibi eserlerle renk ve teknik özellikleri anlamında da benzerlikleri dikkat çekmektedir (Fotoğraf 2.11).

Fotoğraf 2.11: Erken Osmanlı Dönemi 1435-1436 (Aker, 2010: 38)

II.2. Motifler

Süsleme unsurları motifler bulunduğu döneme göre değişiklik göstermiş ve kendilerine has üslupla tasarlanıp uygulamaları yapılmıştır (Baysal, 2013: 76). Çini sanatında ve diğer süsleme sanatlarında görülen desenlerin önemli unsurunu motifler oluşturur. Her dönemde kullanılan motiflerin farklı bir anlamı ve şekilleri bulunmaktadır. Öncelikle doğadan ilham alınarak bitkiler, insan ve hayvan figürleri stilize edilerek kullanılmıştır.

Motifler süslemede desenin en önemli unsurlarından biridir. Sanatçının düşüncesi, hayal gücü doğrultusunda süsleme sanatlarımıza çeşitli anlayış ve üsluplar getirmiştir. Türk sanatına ait motiflerin örneklerini VIII.-IX. yy. da yapılan Uygur Türklerinin eserlerinde görmekteyiz (Keskiner, 2002: 1). Bununla birlikte Orta Asya ve Uzak Doğu etkileri Çin, Uygur ve Hun sanatlarının etkileri Türk süsleme sanatlarının gelişmesinde etken olmuştur. İran Selçukluları, İlhanlılar, Timurlar, Memlükler, Türkmenler, Türkiye Selçukluları ve Osmanlı İmparatorluğu bu sanatın gelişmesinde büyük rol oynamışlardır. Türk süslemesinde görülen diğer bir etkide Yakın Doğu ve Anadolu'da hâkimiyetlerini sürdürmüş olan eski uygarlıkların izleridir.

Motiflerin zenginliği ve çeşitliliği güzel ve estetik duygu ve düşüncelerin birleşmesi anlayışından doğmaktadır. Türk süsleme ve çini sanatında görülen motifler kısaca şu başlıklar altında ele alınabilir (Tuluk, 2008: 9).

Bitkisel motifler, (çiçekler ve yapraklar), hatâî motifleri, rûmî motifler, bulut motifleri, münhaniler, düğüm motifleri, geçmeler, çintemani, insan-hayvan figürlü

motifler, geometrik motifler, dini veya yerel semboller, yarı stilize çiçek motifleri (Biol, Derman, 2005: 47, 51)

II.3. Memlük Eserlerinde Bulunan Motifler

1250 yılından 1517 yılına kadar Mısır, Suriye, Filistin ve Arap Yarımadasının bir bölümünde hüküm süren Memlükler Döneminde çoğunlukla semboller ve yazılı süslemeler görülmüştür. Genellikle kalın kil gövdeli çiniler, sembol ve sembollerle bezenmiş motiflerle yapılmıştır. Aynı zamanda binalarda, metal ve cam sanatları ile kumaşlarda bulunan bu armalar üç yatay alana bölünmüş bir daire içine yerleştirilerek kullanılmıştır (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 65).

Eserler incelendiğinde sembol ve yazıların dışında bitkisel ve hayvansal motiflerinde kullanıldığı görülmektedir. Bitkisel motiflerden çeşitli çiçek ve yapraklar, meyve ve ağaçlar, hatâî, penç benzeri motifli süslemeler bulunmaktadır. Hayvansal kaynaklı motiflerden ise balık, kuş, ördek, Zümrüdü Anka, tavşan ve benzeri figürler ile bezemeler yapılmıştır.

Semboller arasında en çok görülen kupa, kılıç, baklava, jukander (JL) sembolleridir. Kupa, padişahın masasından sorumlu olan saray sakisini temsil etmektedir. Ziyafetler sırasında padişahın isteklerini yerine getirmektedir. Müzede pek çok eser üzerinde bu semboller kullanılmıştır.

Çizim 2.1: Kupa

Kılıç, saray silahlarından sorumlu olan bakanın sembolü olarak kullanılmıştır. Silahtarlık 1. Baybars zamanında kurulmuş olup zaman ilerledikçe önemli görevler arasında yer almıştır. Emir-i silah en yüksek askeri rütbelerden sayılmaktadır.

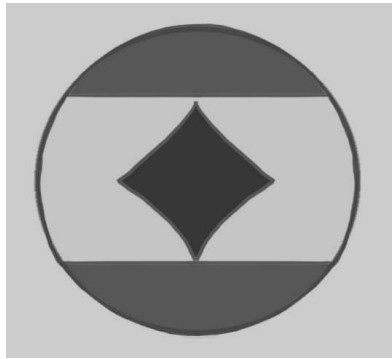
Askerlerle sarayın silah ve cephanesinden sorumlu ve “zerradkaşıyye” adı verilen komutanıdır. Söz konusu kişi sultanın koruması olup güvenliğinden sorumludur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Silahtar>, 2024).

Çizim 2.2: Kılıç

Baklava, Memlüklerde saray elbiselerinin güvenliğinden mesul olan jandarın arması olarak kullanılan peşkir ya da havlu benzeri bez parçası anlamındadır (Turan, 2019: 906)

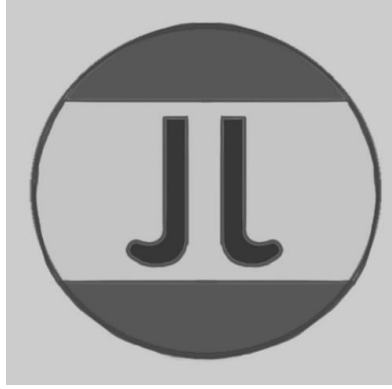
Arma eşkenar dörtgen motifıyla tasarlanarak Memlülklerle has üç yatay çizgi içerisinde kullanıldığı gibi tek başına da eserlerde görülmektedir.

Çizim 2.3: Baklava

Jukander (JL), polo turnuvalarının ustasını yani jukandarı temsil etmektedir. Mısır'da Memlükler döneminde Kal'atül cebel meydanında top ve çevgan oynanıyordu. Sultanın cevganını taşıyan resmi bir görevli de bulunmaktaydı. Çevgan ortaçağda Orta ve Uzakdoğu'da oynanıp günümüzdeki polo oyununa benzer at üzerinde oynanan bir oyundur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/çevgan>, 2024).

Bu oyuna polo, ustasına da jukander (JL) denilmektedir. Temsili olarak da bu sembol kullanılmaktadır.

Çizim 2.4: JL

Yazılar, XIII. yüzyılın sonundan itibaren hükümdarın unvanlarıyla övünen ve sultanın gücünü ve dindarlığını göstermek için kullanılmıştır. Memlükler de yalnız hükümdarların kullandığı yazılar da bulunuyordu.

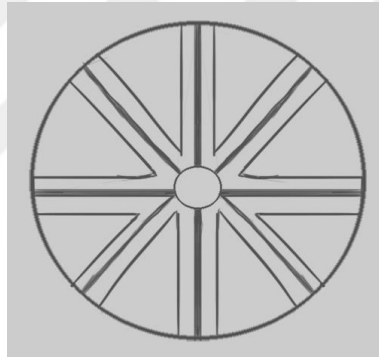
Çizim 2.5: Yazılar

Mühr-i Süleyman, XII-XV. yy. ait seramiklerde genellikle düğüm ve bitkisel motif ile kullanılarak iki eşkenar üçgenden meydana gelen bir semboldür. Eski zamanlardan itibaren güç ve bereketin simgesi olarak birçok ulus tarafından bulundurulmuş kullanılmıştır. Çinide olduğu kadar süsleme sanatlarını metal, ahşap, dokuma gibi alanlarında da oldukça sık görülmektedir (https://tr.wikipedia.org/wiki/Mühri_Süleyman, 2024).

Çizim 2.6: Müher-i Süleyman

Kâse, vazo ve tabaklarda enine ya da boyuna çizgiler, üçgenler gibi çeşitli geometrik çizgilerin oldukça sık kullanıldığı görülmektedir. Bu üçgenlerin içleri boş ya da bitkisel motifler ve yazılar ile bezenmektedir.

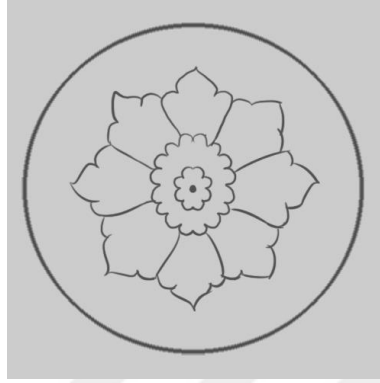
Çizim 2.7: Geometrik motifler

Memlük eserlerinde hatâî motifi oldukça fazla görülmektedir. Merkezsel ve yönlü hatâîler mavi beyaz ve siyah ile renklendirilerek kullanılmıştır. Zaman zaman tek büyük bir hatâî ve goncaları kompozisyonları tamamlamaktadır.

Çizim 2.8: Hatâî motifi

Hatâî grubundan olan penç bitkisel kaynaklıdır. Çiçeğin kuş bakışı görüntüsünü stilize edilerek oluşturulmuştur. Sade ve katmerli olarak da kullanılmaktadır. Memlûkler de oldukça fazla görülmektedir.

Çizim 2.9: Penç motifi

Bitkisel motifler yaprak ve çiçeklerin usluştırılmasıyla oluşturulmuştur. Gül, lale, bahar dalları, ağaçlar, selvi, meyveler gibi çeşitli motifler bezemelerde kullanılmıştır. Genellikle mavi beyaz çinilerde görülmektedir.

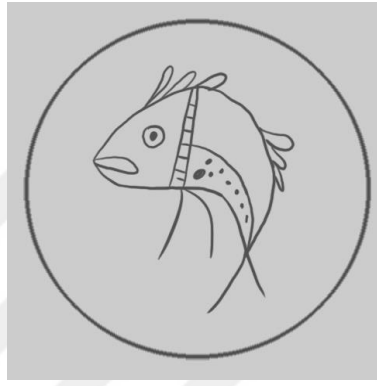

Çizim 2.10: Selvi ve çiçek motifi

Hayvansal kaynaklı motiflerden balık figürleri tek başına, ikili ya da üçlü şekillerde Memlûk dönemi eserlerinde sıkça kullanılmıştır. Eski zamanlardan itibaren bolluk, bereket ve şans getirdiğine inanılan balık bezemelerde yerini almıştır.

Çizim 2.11: Balık figürü

Çizim 2.12: Balık figürü

Hayvansal kaynaklı kuş figürleri doğüstü güçler ve insanın ruhsal yolculuğunun sembolü olarak kullanılmıştır. Zümrüdü Anka, ördek, kartal ve benzeri hayvanlar Memlük eserlerinde genellikle mavi beyaz olarak renklendirilmiştir.

Çizim 2.13: Kuş figürü

Çizim 2.14: Ördek figürü

III. BÖLÜM

III.1. KATALOG

Katalogdaki eserlerin büyük bir kısmı çeşitli kap kacak formuna sahiptir. Bu eserler evani olarak değerlendirilmiş, az sayıda olan karolar ise kaşı grubu olarak sınıflandırılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda Memlük Dönemine ait Mic Faenza Müzesi müze envanterine kayıtlı 119 parçanın envanter numarası, formu, tekniği, rengi, motifi, ölçüsü, bulunduğu yer ve dönemi ortaya konulmuştur. Fotoğraflar kaynaklarından temin edilmiştir. Müzedeki eserler formuna göre 13 grupta değerlendirilmiştir.

III.1.1. Karo (Kaşı)

Örnek No:	1
Envanter No:	00377536
Form:	Karo
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, hatâî, yapraklar
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Vitrin:7
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilen altıgen parçanın sol ve sağ üst köşeleri kırılmıştır. Bitkisel motiflerden olan hatâî çiçeği irili ufaklı çizilerek kıvrımlı olan yaprak uçları daha koyu mavi boyanarak tonlandırılmıştır.

III.1.2. Bardak

Örnek No:	2
Envanter No:	00377355
Form:	Bardak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, hayvansal balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	8 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak yapılan eser hafif kirli beyaz görünmektedir. Beyaz zemin üzerinde maviyle renklendirilen parça, bitkisel motiflerden olan yaprak motifi ve hayvansal motiflerden olan balık ile bezenmiştir. Mavi beyaz porselenlerindeki motiflere olan benzerlikleri ile Çin'den etkilendikleri ve kendilerine has bir usluup geliştirdikleri anlaşılmaktadır.

III.1.3. Fincan

Örnek No:	3
Envanter No:	00377430
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Tavşan figürlü
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak kirli beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan tavşan figürü görülmektedir. Geçmiş dönemlerden itibaren doğadaki hayvanlar bezemelere konu olmuştur. Tavşanın iyi şans ve doğurganlığı ifade ettiği düşünülmektedir.

Örnek No	4
Envanter No:	00377426
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	5 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılmış parça kirli beyaz zemin üzerinde maviyle renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi oldukça koyu boyanmıştır. Sağ üst köşesinde dallar bulunmaktadır. Ayrıca büyük ihtimalle sırdan kaynaklı olduğu düşünülerek mavi boyanın aktığı anlaşılmaktadır.

Örnek No:	5
Envanter No:	00377428
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerine mavi ile renklendirilmiştir. Ortasında bitkisel motiflerden olan penç motifi, kenarlarındaysa çarkıfelek şeklinde düzenlenmiş yapraklarla ile bezenmiştir. Ayrıca motifin dış kenarları mavi ile iki sıra çerçeve içini alınmıştır.

Örnek No:	6
Envanter No:	00377424
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan altı yapraklı penç motifi kenarlarında ise yapraklar çarkıfelek tarzında düzenlenerek çizilmiştir.

Örnek No:	7
Envanter No:	00377389
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak yapılan motif kirli beyaz zemin üzerinde maviyle renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan çiçek motifi kenarlarında yer alan altı yaprak ile görülmektedir.

Örnek No:	8
Envanter No:	00377387
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerine mavi ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezdeki daireden sekize bölünerek ayrılmış sekiz kollu yıldız motifi görülmektedir. Dış kenar çizgisi mavi ile daire içine alınarak boyanmıştır.

Örnek No:	9
Envanter No:	00377386
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	5 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Oldukça kırık bir şekilde görülen parça bitkisel motiflerden olan hatâî motifi ile bezenerek mavinin tonlarında boyanarak uçlarına koyu renk gölgelendirilmiştir.

Örnek No:	10
Envanter No:	00377490
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	18 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Merkezde simetrik bir şekilde düzenlenmiş hatâî motifleri görülmektedir. Kenarlarında iki sıra daireyle çerçeve içerisine alınmıştır. Dairenin dışında serbest olarak çizilen hatâî motifleri bulunmaktadır.

Örnek No:	11
Envanter No:	00377475
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak yapılmış parçanın oldukça kırık olduğu görülmektedir. Motifin merkezinde daire içerisinde yarım şekilde görülen bitkisel motiflerden olan çiçek motifi yer almaktadır. Kenarı daire içerisine alınarak siyah ile çevrilmiştir. Ayrıca kenarı geometrik çizgilerle bölünerek, mavi siyah beyaz renkleri ile renklendirilmiştir.

Örnek No:	12
Envanter No:	00377474
Form:	Fincan
Teknik:	Renkli sır
Renk:	Mavi, yeşil
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Renkli sır tekniği kullanılarak yapılan parçanın merkezinde bitkisel motiflerden olan çiçek motifi (penç) görülmektedir. Yeşil renkte gördüğümüz motifin kenarı aynı renk ile daire içerisine alınmıştır.

Örnek No:	13
Envanter No:	00377471
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, yaprak ve çiçek
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezde bitkisel motiflerden olan çiçek ve yapraklar görülmektedir. Kenarları iki sıra çizgi ile daire içerisine alınarak dışta ise aynı çiçek ve yapraklardan oluşan kenar suyu ile kompozisyon tamamlanmıştır.

Örnek No:	14
Envanter No:	00377469
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	5 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerine mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi ile kenarlarında iri yapraklar görülmektedir. Orta Asya kaynaklı hatâî motifi Memlük eserlerinde oldukça fazla kullanılmıştır.

Örnek No:	15
Envanter No:	00377464
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, rûmî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî ve hayvansal kaynaklı olduğu rivayet edilen rûmî motifi oldukça güzel ve net görülmektedir. Selçuklular döneminde karşılışılan rûmî motifi Memlûk eserlerinde de kullanılmıştır.

Örnek No:	16
Envanter No:	00377463
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	18 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği ile beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi serbest bir şekilde çizilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Dış kenarında kırık olsa da mavi ile daire içine alınarak çizildiği anlaşılmaktadır. Orta Asya kaynaklı hatâî motifi Memlük eserlerinde oldukça fazla kullanılmıştır.

Örnek No:	17
Envanter No:	00377460
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	16 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Merkezde bitkisel motiflerden olan hatâî, yaprak ve kır çiçekleri görülmektedir. Ortadaki motifin kenarları iki sıra çizgi ile daire içerisine alınmış olup dış kenarlarında serbest bir şekilde düzenlenmiş yapraklar yer almaktadır.

Örnek No:	18
Envanter No:	00377344
Form:	Fincan
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yapraklı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî deseni oldukça açık mavi tonda boyanmıştır. Kenarları kırık olsa da iki sıra mavi çizgi içerisine alınmıştır.

III.1.4. Fincan altı

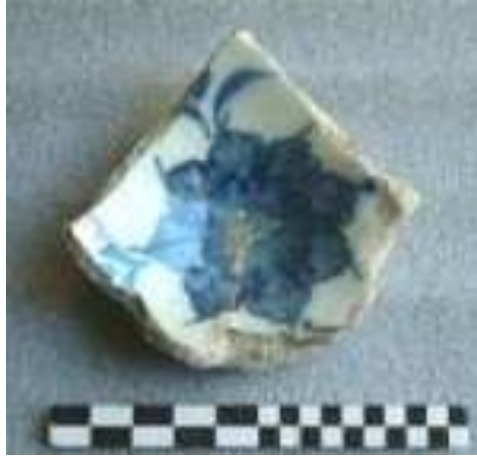
Örnek No:	19
Envanter No:	00377421
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	8 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği ile mavi, beyaz renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan tavus kuşu yer almaktadır. Mavinin tonlarında boyanan kuş figürü oldukça güzel görünmektedir. Tavus kuşu son derece güzel, güçlü ve ihtişamlı bir kuştur. Bu nedenle eserlerde de kullanılmıştır. Cennet kuşuda denilmektedir.

Örnek No:	20
Envanter No:	00377435
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği ile mavi, beyaz renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan balık figürü oldukça net görülmektedir. Mavinin tonlarında boyanmıştır. Eserlerde oldukça fazla kullanılan balık figürünün bolluk, bereket ve şans getirdiğine inanılmaktadır.

Örnek No:	21
Envanter No:	00377398
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, penç,
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi beyaz renklendirilen parça oldukça kırık bir şekilde görülmektedir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi mavinin tonlarında yapılmıştır. Hatâî grubundan olan penç çiçeğin kuş bakışı görüntüsünün üsluplaştırılarak çizilen şeklidir. Memlük eserlerinde oldukça fazla görülmektedir.

Örnek No:	22
Envanter No:	00377395
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi ile oldukça koyu mavi tonlarında boyanmıştır. Hatâî grubundan olan penç çiçeğin kuş bakışı görüntüsünün üsluplaştırılarak çizilen şeklidir. Memlûk eserlerinde oldukça fazla görülmektedir.

Örnek No:	23
Envanter No:	00377397
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Oldukça kırık olan parça bitkisel motiflerden olan altı yapraklı penç motifi ile bezenmiştir. Farsça'da altı yapraklı olana şeş berk denilmektedir.

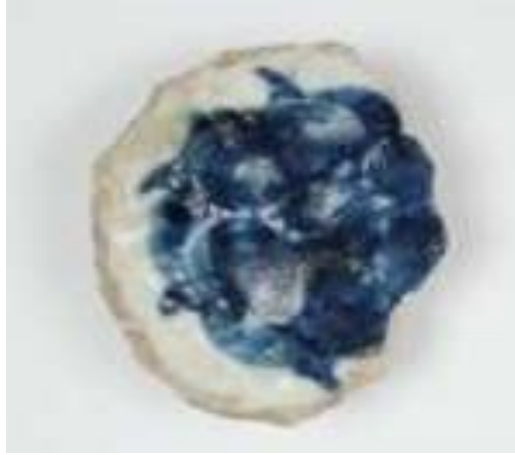
Örnek No:	24
Envanter No:	00377396
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi görülmektedir. Ayrıca taban kısmında “Ghaibi” imzası bulunmakta olup “kayıp” anlamına gelmektedir. Bu dönemde Kahireli çömlekçilerin eserlerine imzalarını atarak kendilerini ya da çalıştıkları yerleri belirtmek istedikleri düşünülmektedir (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 65).

Örnek No:	25
Envanter No:	00377431
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Oldukça kırık olduğu görülen parça hayvansal motiflerden olan balık figürü ile bezenmiştir. Açık mavi tonlarında boyanmıştır. Eserlerde oldukça fazla kullanılan balık figürünün bolluk, bereket ve şans getirdiğine inanılmaktadır.

Örnek No:	26
Envanter No:	00377423
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile boyanmıştır. Bitkisel motiflerden olan penç motifi mavinin tonlarında görülmektedir.

Örnek No:	27
Envanter No:	00377383
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, penç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	5 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan beş yapraklı, penç motifi yer almaktadır. Farsça'da beş yapraklı olana penç berk denilmektedir.

Örnek No:	28
Envanter No:	00377385
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	5 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılan beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan altı yapraklı penç motifi ile bezenen parçanın oldukça kırık olduğu görülmektedir.

Örnek No:	29
Envanter No:	00377470
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, ağaç, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılan tabak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Ortasında bitkisel motiflerden olan selvi ağacı ile kenarlarında hatâîler bulunmaktadır. Tabağın dış kenarları iki mavi çizgi ile daire içerisinde çizilmiştir.

Örnek No:	30
Envanter No:	00377465
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılan tabak beyaz zemin üzerine mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi ile bezenerek dışı mavi ile çerçeve içerisine alınmıştır. Çerçevenin dışında yan yana çizilmiş tepelik motifi bulunmaktadır. Tabanın arkasında “el-Şami” (Suriyeli) imzası bulunmaktadır. Bu imzalar yapan sanatçıya ait olduğu gibi üretilen yeri de gösterebilmektedir. Fincanların kalın killi gövdeli ve genellikle yüksek ayaklı olarak üretildiği anlaşılmaktadır (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 66).

Örnek No:	31
Envanter No:	00377371
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, nar
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan nar motifi ve yapraklar mavinin tonlarında boyanmıştır. Eserlerde oldukça fazla görülen nar bolluk, bereket, güç ve güzellik anlamlarına gelmektedir.

Örnek No:	32
Envanter No:	00377370
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, nar
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan nar meyvesi ve yaprakları mavinin tonlarında görülmektedir. Eserlerde oldukça fazla görülen nar bolluk, bereket, güç ve güzellik anlamlarına gelmektedir.

Örnek No:	33
Envanter No:	00377369
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, nar, yapraklı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan nar meyvesi ve yaprakları mavinin tonlarında boyanarak kenarları iki sıra çizilmiş daire içerisine alınarak kompozisyon oluşturulmuştur. Eserlerde oldukça fazla görülen nar bolluk, bereket, güç ve güzellik anlamlarına gelmektedir.

Örnek No:	34
Envanter No:	00377342
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, nar
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan nar meyvesi ve yaprakları mavinin tonlarında boyanmıştır. Eserlerde oldukça fazla görülen nar bolluk, bereket, güç ve güzellik anlamlarına gelmektedir.

Örnek No:	35
Envanter No:	00377345
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, nar
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan nar meyvesi ve yaprakları görülmektedir. Kenarları iki sıra mavi çizgi ile daire içerisine alınmıştır. Eserlerde oldukça fazla görülen nar bolluk, bereket, güç ve güzellik anlamlarına gelmektedir.

Örnek No:	36
Envanter No:	00377378
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Yazı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Mavinin tonlarında görülen fincan altı “Ghaybi” imzası ile görülmektedir. Parça oldukça kırık bir şekildedir.

Örnek No:	37
Envanter No:	00377379
Form:	Fincan altı
Teknik:	Renkli sır
Renk:	Sarımtırak
Motif:	Yok
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Renkli sır ile sarımtırak renkte görülen fincan altı desensiz görülmektedir. Üzerinde sırça çatlakları oldukça fazladır.

Örnek No:	38
Envanter No:	00377380
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sırsız
Renk:	Sarımsak
Motif:	Yok
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Oldukça kırık olan parça sarımsak zemini ile sırsız bir şekilde “Ghaybi” imzası ile görülmektedir.

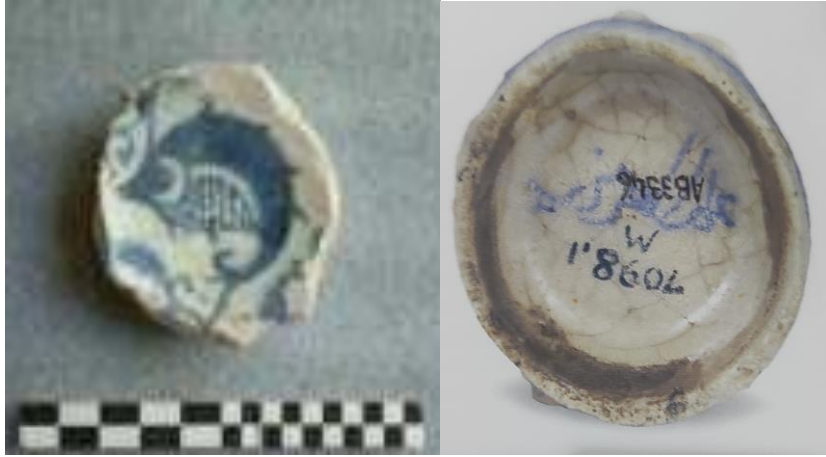
Örnek No:	39
Envanter No:	00377498
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan Zümrüdü Anka kuşu mavinin tonlarında görülmektedir. Kaf dağı'nın ardında yaşadığına inanılan efsanevi anka kuşu çinilerde olduğu kadar hikayelerde de rol almıştır.

Örnek No:	40
Envanter No:	00377432
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, hayvansal kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan Zümrüdü Anka kuşunun kenarlarında bitkisel motiflerden olan hatâî motifi yer almaktadır. Hem bitkisel hem hayvansal motif mavinin tonlarında boyanmıştır. Kaf dağı'nın ardında yaşadığına inanılan efsanevi anka kuşu çinilerde olduğu kadar hikayelerde de rol almıştır.

Örnek No:	41
Envanter No:	00377429
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan balık figürü oldukça güzel bir şekilde görülmektedir. Figürün kenarlarında yapraklar serbest şekilde çalışılmıştır. Balık mitolojide bolluk, bereket, şans ve verimliliği simgelemektedir. Alt kısmında imza bulunmaktadır. İmza eser sahibinin gerçek ya da takma adı olabilmektedir (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 66).

Örnek No:	42
Envanter No:	00377486
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	12 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî çiçekleri ve yapraklarla süslenmiştir. Alt kenarında üç iri yaprak, kenarlarında hatâî çiçekleri bulunmaktadır. Ortasında bulutun içinden çıkan yaprak ve çiçeklerle kompozisyon tamamlanmıştır. Açık ve koyu mavi tonların kullanıldığı parça güzel bir şekilde görülmektedir. Çin etkilerinin izlerini kendi tarzlarıyla birleştirerek kullanmışlardır.

Örnek No:	43
Envanter No:	00377429
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz, siyah
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ve siyah ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan, beş adet balık figürü görülmektedir. Balıkların sırt kısmı boş bırakılarak kıvrımlı bir şekilde çizilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Balık mitolojide bolluk, bereket, şans ve verimliliği simgelemektedir.

Örnek No:	44
Envanter No:	00377427
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, penç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	6 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği ile sarımtırak zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifinin yaprak uçları koyu mavi ile boyanmıştır. Çiçeğin kuş bakışı görüntüsünün usuplaştırmasıyla elde edilen penç motifi farklı yaprak sayılarıyla çizilerek Memlük çinilerinde de oldukça fazla kullanılmıştır.

Örnek No:	45
Envanter No:	00377373
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan yapraklarla kompozisyon oluşturularak kenarları mavi çizgiyle daire içine alınmıştır.

Örnek No:	46
Envanter No:	00377473
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, siyah ve beyaz ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî, altıgen içerisinde alınarak desenin kenar çizgileri mavi ile boyanmıştır. Merkezden kenara doğru beyaz bırakılıp etrafı yapraklarla çevrilmiştir. Altıgenin kenarlarında oluşturulan üçgenlerin içerisinde maviyle renklendirilen paralel çizgilerle kompozisyon tamamlanmıştır.

Örnek No:	47
Envanter No:	00377472
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah, sarımtrak
Motif:	Bitkisel, geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, siyah, açık kahve ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerin yer aldığı parça, merkezde sekiz yapraklı penç motifi ile sekize bölünerek kenarlarında üçgenlerle oluşturulan motifle kompozisyon tamamlanmıştır. Üçgenlerin içleri maviyle renklendirilerek dış kenarları ikinci bir çizgiyle beyaz bırakılmıştır. İç kısımları nokta ve çizgilerle serbest bir şekilde doldurulmuştur.

Örnek No:	48
Envanter No:	00377388
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifinin merkezi maviyle boyanarak kenarları çizgilerle belirginleştirilmiştir. Çizgilerin etrafı koyu mavi tonlarında görülmektedir.

Örnek No:	49
Envanter No:	00377384
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	5 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi açık mavi ile tonlanıp yaprakların uçları koyu bir şekilde boyanmıştır. Sır çatlağı ve sarımtırak zemini net bir şekilde görülmektedir.

Örnek No:	50
Envanter No:	00377468
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, ağaç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ve siyah ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan çiçek ve ağaç motifi kullanılmıştır. Serbest bir şekilde oluşturulan kompozisyon siyah çizgilerle tahrirlenmiştir. Kenar çizgilerinin iç kısımları mavi ile boyanarak bazı kısımlar beyaz bırakılmıştır.

Örnek No:	51
Envanter No:	00377466
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî deseni ortada büyük bir şekilde çizilerek kenarlarında yapraklarla kompozisyon oluşturulmuştur. Dış kenarlarında iki mavi çizgi ile daire içine alınarak tamamlanmıştır. Sırdaki akmalar net bir şekilde görülmektedir.

Örnek No:	52
Envanter No:	00377372
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, nar
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	12 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan yaprak ve iki nar ile kompozisyon oluşturulmuştur. Maviyle açık ve koyu tonlarda boyanarak dış kenarları mavi çizgi ile daire içerisine alınmıştır. Eserlerde oldukça fazla görülen nar bolluk, bereket, güç ve güzellik anlamlarına gelmektedir. Fincanın altında imza bulunmaktadır. İmza eser sahibinin gerçek ya da takma adı olabilmektedir (Manna, Bongianino, Fusaro, 2014: 66).

Örnek No:	53
Envanter No:	00377361
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş, rûmî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan Zümrüdü Anka kuşu mavinin tonlarında boyanarak iki kanadı açık bir şekilde görülmektedir. Kuşun alt kısmında rûmî motifi yer almaktadır. Kaf Dağı'nın ardında yaşadığına inanılan Zümrüdü Anka kuşu pek çok eser ve hikayelerde kendinden söz ettirmiştir.

Örnek No:	54
Envanter No:	00377360
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	8 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan Zümrüdü Anka kuşu sağ tarafa bakarak kanatları açık bir şekilde çizilmiştir. Mavinin tonlarında boyanan kuşun güzelliği ve ince çizgileri dikkat çekmektedir. Kaf dağı'nın ardında yaşadığına inanılan Zümrüdü Anka kuşu pek çok eser ve hikayelerde kendinden söz ettirmiştir.

Örnek No:	55
Envanter No:	00377340
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan tavus kuşu mavinin tonlarında boyanmıştır. Kuş sol tarafa dönük iki ayakları açık bir şekilde çizilmiştir. Cennet kuşu olarak da adlandırılan tavus kuşu güzellik ve itibarı simgeler.

Örnek No:	56
Envanter No:	00377336
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş, bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan ördek figürü su üzerinde görülmektedir. Kenarlarında yapraklarla çizilerek mavinin tonlarında açık koyulu boyanan parça, daire içine alınarak dış kenarı maviyle çizilmiştir.

Örnek No:	57
Envanter No:	00377335
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş, bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan ördek figürü su üzerinde görülmektedir. Su mavi çizgilerle belirgin bir şekilde boyanmıştır. Kenarlarında yapraklar görülmektedir.

Örnek No:	58
Envanter No:	00377333
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, tavşan
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	8 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan tavşan figürü iki ayağının üzerinde ve kolları birleşik şekilde görülmektedir. Mavinin tonlarında boyanmıştır.

Örnek No:	59
Envanter No:	AB 3496
Form:	Fincan altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Açık yeşil, kahverengi
Motif:	Bitkisel, kenarları yazılı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C 4
Ölçü:	27 cm
Dönem:	XIV-XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği ile açık yeşil, kahverengi ve koyu kahve ile renklendirilmiştir. Merkezinde altıya bölünmüş çizgilerle uçlarına küçük dairelerle kapatılan motif, kenarlarda ise yazılar görülmektedir.

III.1.5. Fincan parçası

Örnek No:	60
Envanter No:	AB 3471
Form:	Fincan parçası
Teknik:	Renkli sır
Renk:	Koyu sarı, kahverengi
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C5
Ölçü:	25 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Renkli sır tekniği kullanılarak koyu sarı ve kahve renkleri görülmektedir. Zeminde zor seçilen hayvansal motiflerden olan balık figürü ile bezenmiştir. Balık mitolojide bolluk, bereket, şans ve verimliliği simgelemektedir.

Örnek No:	61
Envanter No:	AB 3474
Form:	Fincan parçası
Teknik:	Sır altı
Renk:	Koyu sarı, kahverengi
Motif:	Hayvansal, balık, yazılı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C5
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak koyu sarı, kahverengi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan iki adet balık figürü merkezde görülmektedir. Parçanın kenarı kırık olduğu için kullanılan yazılar tam anlaşılmamaktadır. Balık mitolojide bolluk, bereket, şans ve verimliliği simgelemektedir.

III.1.6. Kadeh

Örnek No:	62
Envanter No:	AB 3491
Form:	Kadeh
Teknik:	Sır altı
Renk:	Koyu sarı, açık-koyu kahverengi
Motif:	Kupa
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV-XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak kahverengi ve sarı ile renklendirilmiştir. Parçanın üzerinde yer alan kupa motifinin kenarları kahverengi ile boyanıp daire içine alınmıştır. Kupa motifi padişahın masasında bekleyen sâkiyi temsil etmektedir.

III.1.7. Kapak

Örnek No:	63
Envanter No:	00377481
Form:	Kapak
Teknik:	Renkli sır
Renk:	Turkuaz mavi
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Renkli sır tekniği kullanılarak mavi boyanmıştır. Kapak üzerinde kazıma tekniği ile motifler oluşturularak helezonlar ve noktalar yapılmıştır.

Örnek No:	64
Envanter No:	00377479
Form:	Kapak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği ile beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Kapağın üst kısmı düz kenarlarından ise bitkisel motiflerden olan hatâî çiçeği ve yapraklarla bezenmiştir.

Örnek No:	65
Envanter No:	00377480
Form:	Kapak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak, beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Kenarları artı şeklindeki yan yana çizgilerle tamamlanarak daire içine alınmıştır. Memlük Dönemi eserlerde çizgisel ve geometrik motifler oldukça fazla görülmektedir.

Örnek No:	66
Demirşbaş No:	AB 3500
Form:	Kapak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Koyu sarı, kahverengi
Motif:	Polo oyun ustası temsili (Jukander)
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak koyu sarı ve kahverengi ile renklendirilmiştir. Merkezde koyu sarı zemin üzerinde kahve ile renklendirilmiş Polo oyun ustası jukanderi temsil eden JL sembolü görülmektedir. Kenarı kahverengi ile ince çizgi içerisinde daire içine alınmıştır.

III.1.8. Kase

Örnek No:	67
Envanter No:	00377425
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	5 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi beyaz yapılmıştır. Kâse parçası bitkisel motiflerden penç motifi ile bezenerek mavinin tonlarında boyanmıştır.

Örnek No:	68
Envanter No:	00377500
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz, siyah
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi beyaz yapılmıştır. Merkezinde bitkisel motiflerden olan hatâî motifinin zemini siyahla boyanarak, iki çizgi ile ayrılıp daire içine alınarak mavi ile renklendirilmiştir. Kenarları yarım dairelerden oluşturulan çizgilerle mavi boyanarak tekrar siyah ile daire içine alınmıştır.

Örnek No:	69
Envanter No:	00377443
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, kobalt, siyah
Motif:	Bitkisel, geometrik, yazılı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Mavi, beyaz ve siyahla renklendirilmiştir. Merkezde bulunan daireden sekize bölünmüş üçgenlerin içerisinde bir sıra siyah yazılı, bir sıra bitkisel motiflerin yer aldığı motiflerle bezenmiştir. Kenarları mavi ile boyanan üçgenlerin içlerinde gelişigüzel yapılan noktalar bulunmaktadır.

Örnek No:	70
Envanter No:	00377503
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Kobalt, siyah
Motif:	Bitkisel, geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezde bulunan daireden sekize bölünmüş üçgenlerin içerisinde mavi ve siyah ile renklendirilen bitkisel motifler yer almaktadır.

Örnek No:	71
Envanter No:	00377438
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, yazılı geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezde bulunan daireden sekize bölünmüş üçgenlerin içerisinde siyah yazılı ve bitkisel motifler, küçük çiçekler ve noktalamalar görülmektedir. Parça çok kırık olduğundan yazı anlaşılmamaktadır.

Örnek No:	72
Envanter No:	00377440
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezde bulunan daireden altıya bölünmüş üçgenlerin içerisinde bir sıra mavi zemin boyanmış yapraklar, bir sıra siyah zemin boyanmış hatâî çiçeği motifi görülmektedir.

Örnek No:	73
Envanter No:	00377502
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezde bulunan daireden sekize bölünmüş üçgenlerin içerisinde yazılı ve bitkisel motiflerden olan hatâî ile bezenmiştir. Parçanın kırık olması nedeniyle yazı tam olarak anlaşılmamaktadır. Elif ve lam elif harfleri görülmektedir.

Örnek No:	74
Envanter No:	00377444
Form:	Kase
Teknik:	Renkli sır
Renk:	Açık yeşil
Motif:	Yok
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Renkli sır tekniği kullanılarak açık yeşil renklendirilmiştir. Turkuvazı andıran açık yeşil rengi ile görülen parça da motif kullanılmamıştır.

Örnek No:	75
Envanter No:	AB 3436
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Koyu sarı, kahverengi
Motif:	Kupa
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak koyu sarı kahverengi ile renklendirilmiştir. Kâsenin merkezinde kupa motifi bulunmaktadır. Kupa padişahın masasında bekleyen sakiyi temsil etmektedir. Motifin kenarları dört sıra kahverengi ile daire içine alınarak çizilmiştir.

Örnek No:	76
Envanter No:	00377447
Form:	Kase
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz, kobalt
Motif:	Bitkisel, yaprak
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Vitrin:7
Ölçü:	25 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi beyaz ile renklendirilmiştir. Kâse içerisi merkezden sekize bölünmüş üçgenler kobalt boya ile kalın bant şeklinde boyanarak ayrılmıştır. Üçgenlerin içinde bir sıra hatâî motifi, bir sıra küçük yapraklarla kompozisyon tamamlanmıştır. Kâsenin ağız kısmı kobalt çizgi ile çevrilerek ince mavi çizgilerle doldurulmuştur.

III.1.9. Kupa

Örnek No:	77
Envanter No:	00377457
Form:	Kupa
Teknik:	Renkli sır
Renk:	Yeşil
Motif:	Yok
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Renkli sır tekniği kullanılarak yeşil ile renklendirilmiştir. Oldukça kırık olan parça da motif bulunmamaktadır.

Örnek No:	78
Envanter No:	00377456
Form:	Kupa
Teknik:	Renkli sır
Renk:	Yeşil, siyah
Motif:	Geometrik, bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	7 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Renkli sır tekniği kullanılarak yeşil ile renklendirilmiştir. Merkezde bitkisel motiflerden olan çiçek motifi daha açık yeşil renkte ve kenarları siyah boyanarak daire içerisine alınmıştır. İkinci bir çizgi ile çizilen dairenin kenarlarından çizgilerle bölünerek oluşturulan üçgenlerin içerisinde siyah ve yeşil kullanılmıştır. Üçgenlerin içerisine küçük kareler çizilmiştir.

Örnek No:	79
Envanter No:	00377492
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Siyah, mavi, yeşil
Motif:	Bitkisel, rûmî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak açık sarı zemin üzerinde siyah mavi ve yeşil ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi merkezde mavi boyanmıştır. Kenarlarından dörde bölünerek bir sıra yazı bir sıra rûmî deseni ile bezenmiştir. Yazının ne olduğu anlaşılamamaktadır.

Örnek No:	80
Envanter No:	00377496
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Siyah, mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, rûmî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	12 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezde bulunan penç motifi mavi ile kenarları boşluk bırakılarak boyanmıştır. Dış kenarlarında ise rûmî motifi görülmektedir.

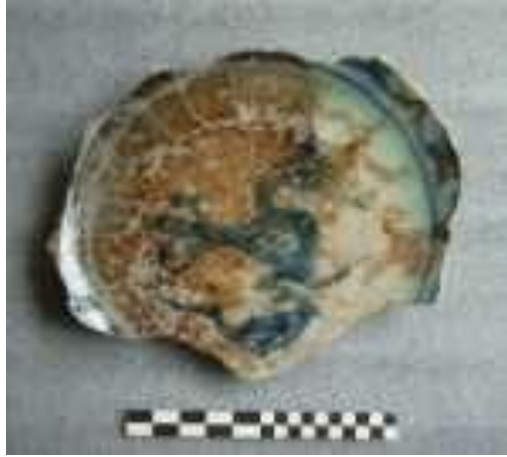
Örnek No:	81
Envanter No:	00377346
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî çiçekleri ve yapraklar mavi tonlarında boyanarak simetrik bir şekilde düzenlenmiştir. Kenarlarından iki sıra mavi çizgi ile daire içerisine alınmıştır. Dış kenarda çiçek ve yapraklar daha küçük bir şekilde görülmektedir.

Örnek No:	82
Envanter No:	00377382
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, penç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Merkezinden kenarlarına doğru düzenli bir şekilde yerleştirilen pençler güzel bir şekilde daire oluşturmaktadır. Aralarında mavi ile küçük noktalar görülmektedir.

Örnek No:	83
Envanter No:	00377332
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, açık kahve, yeşil, siyah
Motif:	Hayvansal, kuş, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, açık kahve, yeşil ve siyah ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan kuş figürü ve kuşun altında yer alan balık figürü ile bezenmiştir. Motifler mavinin tonlarında boyanarak mavi çizgi ile daire içerisine alınmıştır. Balık mitolojide bolluk, bereket, şans ve verimliliği simgelemektedir.

Örnek No:	84
Envanter No:	00377368
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, nar
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	8 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan nar meyvesi ve yaprakları mavinin tonlarında görülmektedir. Eserlerde oldukça fazla görülen nar bolluk, bereket, güç ve güzellik anlamlarına gelmektedir.

Örnek No:	85
Envanter No:	00377531
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, çiçek
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan şakayık çiçeği ve yapraklar serbest olarak kompozisyon tamamlanmıştır. Kenarları iki sıra mavi çizgi ile daire içerisine alınmıştır.

Örnek No:	86
Envanter No:	00377356
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi orta kısımda irice çizilerek kenarlarında simetrik olarak yapılan yaprak ve çiçeklerle kompozisyon tamamlanmıştır. Hatâî motifi Memlük eserlerinde oldukça fazla görülmektedir.

Örnek No:	87
Envanter No:	00377347
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan kır çiçekleri ve yapraklar mavinin tonlarında boyanarak kompozisyon tamamlanmıştır. Parçanın kenarları kırık olsa da bir sıra mavi çizgi ile daire içine alınarak çizilmiştir.

Örnek No:	88
Envanter No:	00377358
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Merkezde bitkisel motiflerden olan hatâî yapraklarla birlikte mavinin tonlarında boyanarak kompozisyon tamamlanmıştır. Kenarları iki sıra mavi çizgi ile daire içerisine alınmıştır. Yaklaşık üç dört cm kadar boşluk bırakılarak tekrar iki sıra çizgi ile boyanmıştır. Çizginin dışında yaprak ve hatâî çiçekleri bulunmaktadır.

Örnek No:	89
Envanter No:	00377330
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan balık figürü koyu mavi tonlarında görülmektedir. Eserlerde oldukça fazla kullanılan balık figürünün bolluk, bereket ve şans getirdiğine inanılmaktadır.

Örnek No:	90
Envanter No:	AB 3445
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Koyu-açık sarı, koyu-açık kahverengi
Motif:	Kılıç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV-XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak koyu sarı ve kahverengi ile renklendirilmiştir. Memlûklerde oldukça fazla kullanılan armalardan olan iki adet kılıç motifi görülmektedir. Kılıç saray silahlarından sorumlu bakan olan silahtarın simgesidir. Koyu sarı zemin üzerinde bulunan kılıç kenarlarında iki sıra açık kahve iki sıra koyu kahve ile daire içerisine alınarak boyanmıştır.

Örnek No:	91
Envanter No:	AB 3448
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Koyu sarı, açık-koyu kahverengi
Motif:	Kılıç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C4
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV-XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak koyu sarı, kahverengi ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezde üç yatay bölmeye ayrılarak yerleştirilen kılıç sembolü bulunmaktadır. Kılıç koyu sarı zemin üzerinde siyah renkle ve kenar çizgileri kızıl kahve boyanmıştır. Etrafı daire içerisine alınarak çizilmiştir. Kılıç Memlûklerde önemli olan armalardan birisidir. Saray silahlarından sorumlu bakan olan silahtarın simgesidir.

Örnek No:	92
Envanter No:	AB 3499
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Koyu sarı, kahverengi
Motif:	Polo oyun ustası temsili (Jukander)
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C4
Ölçü:	25 cm
Dönem:	XIV-XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak koyu sarı ve koyu kahve ile renklendirilmiştir. Merkezde koyu sarı zemin üzerinde bulunan koyu kahve ile renklendirilen JL polo ustasını temsil eden jukander sembolü yer almaktadır. Kenarları iki sıra koyu kahve çizgi ile daire içerisine alınarak boyanmıştır.

Örnek No:	93
Envanter No:	AB 3450
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Yeşil, kahverengi
Motif:	Baklava
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece C5
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XIV-XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak yeşil ve kahverengi ile renklendirilmiştir. Merkezde koyu kahve zemin üzerinde bulunan baklava sembolü yeşil renkte görülmektedir. Sembol üç yatay bölüme ayrılarak merkeze yerleştirilmiştir. Baklava Memlûklerde önemli olan armalardan birisidir. Kraliyet giysilerinin koruyucusu olan “Jamdar”ı temsil eder.

Örnek No:	94
Envanter No:	00377343
Form:	Kupa
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Vitrin:7
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi ve yapraklarla bezenerek kompozisyon oluşturulmuştur. Koyu mavi renkte boyanmıştır.

III.1.10. Kupa altı

Örnek No:	95
Envanter No:	00377446
Form:	Kupa altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, geometrik, yazı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	12 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Kupa ya da fincan altı diye adı geçen parça sır altı tekniği kullanılarak yapılmıştır. Boyun kısmında çizgiler ile mavi renkte boyanmıştır. Alt kenarları sekiz parçaya ayrılarak kenarları çizgi bordür yapılmıştır. Ortada yazılı ve kenarları bitkisel serbest dallar ile çevrilen bezemeyle süslenmiştir. Parça kırık olduğundan yazı anlaşılamamaktadır.

Örnek No:	96
Envanter No:	00377530
Form:	Kupa altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi ve çeşitli yapraklarla bezenmiştir. Mavinin tonlarında boyanmıştır. Hatâî motifi Memlük eserlerinde oldukça fazla görülmektedir.

Foto No:	97
Envanter No:	00377418
Form:	Kupa altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan balık figürü, birbirine birleşik üçgen oluşturarak çizilmiştir. Eserlerde oldukça fazla kullanılan balık figürünün bolluk, bereket ve şans getirdiğine inanılmaktadır.

Örnek No:	98
Envanter No:	00377407
Form:	Kupa altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan iki adet balık figürü ile bezenmiştir. Balıklardan birisi sağa diğeri sola bakmaktadır. Eserlerde oldukça fazla kullanılan balık figürünün bolluk, bereket ve şans getirdiğine inanılmaktadır.

Örnek No:	99
Envanter No:	00377376
Form:	Kupa altı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, balık
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan balık figürü ile bezenmiştir. Mavi renkte boyanan balığın pulları mavi çizgilerle belirginleştirilmiştir. Eserlerde oldukça fazla kullanılan balık figürünün bolluk, bereket ve şans getirdiğine inanılmaktadır.

Örnek No:	100
Envanter No:	00377451
Form:	Kupa altı firin atığı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ile renklendirilmiştir. Merkezde firin ayağı yapılmış şekilde görülen parçanın kenarlarında bitkisel motiflerden olan yaprak ve çiçekler görülmektedir. Fırınlama sırasında yüksek ateşte bazı parçalar düşüp diğer parçalara yapışabilir. Bu firin atığı da duruma güzel bir örnek olarak karşımıza çıkmıştır.

Örnek No:	101
Envanter No:	00377452
Form:	Kupa altı fırın atığı
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B4
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ile renklendirilmiştir. Parça oldukça kırık bir halde ve ortasına fırın ayağı yapışmıştır. Kenarlarında bitkisel motiflerden olan yaprak ve çiçekler azda olsa görülmektedir. Mavinin tonlarında boyanmıştır. Fırınlama sırasında yüksek ateşte bazı parçalar düşüp diğer parçalara yapışabilir. Bu fırın atığı da duruma güzel bir örnek olarak karşımıza çıkmıştır.

III.1.11. Sandık

Örnek No:	102
Envanter No:	5554
Form:	Kapaklı sandık
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, yaprak, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Vitrin:7
Ölçü:	20x15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ile renklendirilmiştir. Sandık üzerinde metal kapak bulunmaktadır. Bitkisel motiflerden olan yaprak, hatâî ve çiçekler yan yana sıralanarak bezenmiştir. Bir sıra serbest bir şekilde bezenen hatâî motifi diğer sırada simetrik çizgilerin içlerine yerleştirilerek kompozisyon tamamlanmıştır. Mavinin tonlarında boyanan sandık oldukça güzel bir şekilde görülmektedir.

III.1.12. Vazo

Örnek No	103
Envanter No:	21884
Form:	Vazo
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, Yazı,
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Vitrin:7
Ölçü:	30 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Vazonun gövdesi sekiz eşit parçaya bölünmüştür. Vazonun ön ve arka taraflarında bitkisel motiflerden olan yaprak ve çiçek motifleri yer almaktadır. Kenarlarında ise yazılar görülmektedir.

III.1.13. Tabak

Örnek No:	104
Envanter No:	00377450
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, geometrik, hayvansal
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Merkezinde daireden çıkan üç balık figürü görülmektedir. İki sıra çizgiyle ayrılmış desenin kenarları sekiz eşit parçaya bölünerek kendi içinde tekrar ayrılarak mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir. Bir sıra bitkisel motiflerden olan hatâî çiçeği bir sıra karelere bölünerek maviyle boyanmıştır.

Örnek No:	105
Envanter No:	00377518
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifyle serbest bir şekilde kompozisyon tamamlanmıştır. Mavi zemin üzerinde görülen çiçekler siyah ile içleri çizilerek renklendirilmiştir.

Örnek No:	106
Envanter No:	00377517
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz, siyah
Motif:	Altı köşeli yıldız (Müher-i Süleyman), bitkisel, geometrik
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	25 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Tabağın merkezinde Müher-i Süleyman motifi yer almaktadır. Motifin kenarları daire içine alınarak birkaç çizgiyle ayrılmıştır. Yıldızın kenarlarında dairelerden oluşan küçüklü büyüklü helezonlar bulunmaktadır. İkinci dış kenarında münhani benzeri çizgiler, en dışında ise yarım dairelerden oluşan motiflerle bezenmiştir.

Örnek No:	107
Envanter No:	00377504
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	20 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi, merkezde altı yapraklı olarak çizilmiştir. Kenarlarında üçe bölünerek pençten çıkan çiçek ve yapraklarla kompozisyon tamamlanmıştır. Mavi ile daire içerisine alınan tabağın dış kenarı maviyle düz bir şekilde boyanmıştır.

Örnek No:	108
Envanter No:	00377491
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz, siyah
Motif:	Bitkisel, yaprak, yazı
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B1
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi, beyaz ve siyah ile renklendirilmiştir. Tabağın alt kısmında bir çanaktan çıkan dallar ve yapraklardan oluşan bitkisel motifler yer almaktadır. Motifin zeminine noktalamalar yapılarak iki sıra siyah çizgi ile daire içerisine alınmıştır. Kenarlarında yer alan yazı kırık olması nedeniyle anlaşılammaktadır.

Örnek No:	109
Envanter No:	00377414
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XIV.-XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan kuş figürü ve dallar ile kompozisyon oluşturulmuştur.

Örnek No:	110
Envanter No:	00377433
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ve beyaz renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan Zümrüdü Anka kuşu kanatlarını açmış şekilde görülmektedir. Kaf Dağı'nın ardında yaşadığına inanılan kuş oldukça ihtişamlı ve güzel olarak motif ve hikâyelere konu olmuştur.

Örnek No:	111
Envanter No:	00377415
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan pelikanı andıran kuş figürü mavinin tonlarında görülmektedir.

Örnek No:	112
Envanter No:	00377437
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Hayvansal, kuş
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir. Hayvansal motiflerden olan tavus kuşu figürü mavinin tonlarında boyanarak kompozisyon tamamlanmıştır. Cennet kuşu da denilen tavus kuşu oldukça güzel, ihtişamlı ve gösterişli bir kuştur.

Örnek No:	113
Envanter No:	00377484
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, çiçek, penç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan çiçek motifi görülmektedir. Motif gelişigüzel çizilip boyanmıştır.

Örnek No:	114
Envanter No:	00377415
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel, penç
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan penç motifi, çarkıfelek tarzında düzenlenerek kompozisyon oluşturulmuştur. Kenarlarından yaklaşık iki cm kadar ayrılarak mavi çizgi ile daire içine alınmıştır.

Örnek No:	115
Envanter No:	00377494
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah, kahverengi
Motif:	Bitkisel, hatâî, rûmî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	15 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak açık sarı zemin üzerinde kahverengi siyah ve mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi görülmektedir. Kenarlarında rûmî motifi ile birlikte kompozisyon oluşturulmuştur.

Örnek No:	116
Envanter No:	00377495
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği ile mavi, siyah, beyaz ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi siyah ile kenarları boşluk bırakılıp çerçeve içine alınarak öne çıkartılmıştır.

Örnek No:	117
Envanter No:	00377497
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B2
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi siyah ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi mavi ile boyanarak kenarlarından boşluk bırakılıp siyah ile tahrirlenmiştir.

Örnek No:	118
Envanter No:	00377488
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, siyah
Motif:	Bitkisel, hatâî
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Çekmece B3
Ölçü:	10 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak beyaz zemin üzerinde mavi ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan hatâî motifi, mavinin tonlarında görülmektedir. Hatâî motifi Memlük eserlerinde oldukça fazla kullanılmıştır.

Örnek No:	119
Envanter No:	00377526
Form:	Tabak
Teknik:	Sır altı
Renk:	Mavi, beyaz
Motif:	Bitkisel
Bulunduğu Yer:	Oda 4 Vitrin:7
Ölçü:	23 cm
Dönem:	XV. yy.

Değerlendirme: Sır altı tekniği kullanılarak mavi beyaz ile renklendirilmiştir. Bitkisel motiflerden olan selvi ağacı ortada çizilerek kenarlarında hatâî çiçekleri ile görülmektedir. Motif kenarlarında iki ayrı çizgi ile maviyle daire içine alınmıştır. Tabagın dış kenarında küçüklü büyüklü çiçek ve yapraklarla kompozisyon tamamlanmıştır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mısır ve Suriye’de hakimiyet sağlayan Memlüklerin 1250-1517 yılları arasında hüküm sürerek Eyyubiler ile Osmanlılar arasında köprü kurdukları anlaşılmıştır.

Memlükler komşu devletler ile ilişkileri sebebiyle Kızıldeniz, Akdeniz ve Hindistan ticaret yolunda genişleyerek mimari ve el sanatları alanlarında pek çok önemli eserler bırakmışlardır. Bunlar arasında ibrik, kase, kandil, sürahi vb. örnekler yer almaktadır.

Mic Faenza Müzesinde yapılan araştırma sonucunda Memlük Dönemine ait 119 parça eser incelenerek envanter numarası, formu, tekniği, rengi, motifi, ölçüsü, bulunduğu yer ve dönemi tespit edilerek değerlendirilmiştir.

Çoğunlukla evani grubu olan kap kacaklar müzedeki sınıflandırmalarına göre bardak, fincan, fincan altı, fincan parçası (derin kupa), kadeh, kapak, kase, kupa, kupa altı, sandık, vazo, tabak olarak adlandırılmıştır. Kaşı grubunda ise bir adet altıgen karo bulunmaktadır. Müzenin İslam eserleri bölümünün vitrininde 1 adet vazo, 1 adet kutu ve diğer çekmecede bulunan parçalardan nispeten daha sağlıklı görünen 1 kase, 1 kupa, 1 tabak ve 1 altıgen mavi beyaz karo bulunmaktadır. Çekmece kısımlarında ise 41 fincan altı, 17 kupa, 16 fincan, 15 tabak, 9 kase, 7 kupa altı, 4 kapak, 2 fincan parçası, 1 bardak, 1 kadeh olmak üzere 113 adet envanter kayıtlı parça bulunmaktadır.

İncelenen bu eserlerde çoğunlukla sır altı tekniğinin kullanılarak mavi, siyah, kobalt renklerinin fazla olarak uygulandığı, ayrıca açık (zeytin) yeşil, açık-koyu kahve ve koyu sarı tonlarının hakim olduğu görülmüştür. Mavi beyaz renkli, sır altı tekniği kullanılarak yapılan eserlerin Çin kaynaklı eserlerle benzerlikleri görülerek Çin’den etkilendikleri anlaşılmaktadır.

Motiflerde bitkisel kaynaklı (hatâî, penç, yaprak gonca vb.) hayvansal kaynaklı Zümrüdü Anka, tavus kuşu, ördek, balık, tavşan figürleri ile rumi motifler, geometrik motifler ve yazılar süsleme unsuru olarak kullanılmıştır. Ayrıca Memlükler için Mühr-i Süleyman, kılıç, kupa, baklava, JL gibi sembollerin de kullanıldığı görülmektedir. Anadolu Selçuklu seramiklerinde de çok fazla kullanılan

Mühr-i Süleyman motifi; Akşehir, Hasankeyf, Tille, Höyük ve Misis gibi Ortaçağ merkezlerinde bulunan kapların merkezinde de görülmektedir.

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan eserler incelendiğinde de aynı şekilde Memlükler için önemli sembollerden olan kupa, baklava, kılıç ve yazıların kullanıldığı, renk olarak açık sarı, koyu sarı, açık kahve ve koyu kahve renklerin kullanıldığı görülmektedir. TIEM'deki sır altı tekniği kullanılarak yapılan sarı zemin üzerine siyah renkli kupa ve armaların bulunduğu b4 parçalar Mic Faenza Müzesindeki çinilerle benzerlik göstermektedir. Kataloğumuzdaki 62., 66., 75., 93. no'lu fotoları örnek olarak verebiliriz.

XIV. yüzyıl Memlük dönemine ait bazı kâselerde düğüm/geçme motifleri kullanılmıştır. Söz konusu motif Anadolu'da XIV. yüzyıla ait Beylikler Dönemi çini ve seramiklerinde görülmektedir. Londra'da Victoria ve Albert Müzesi'nde yer alan Şam'dan geldiği düşünülen mavi-beyaz çinilerde Kahire İslam Eserleri Müzesi'ndeki eserlere benzerken (Fotoğraf 1.23, Fotoğraf 1.27), bir grup çinilerin ise Şam'daki mavi-beyaz çini eserlerle benzerliği anlaşılmıştır. Altıgen şekilli çinilerin ortasında genellikle bitkisel motifler ya da Mühr-i Süleyman sembolü bulunmaktadır. Fotoğraf 2.11 de yer alan II. Murat Cami'sindeki altıgen mavi beyaz karoda da Mühr-i Süleyman sembolü kullanılmıştır. Mavi beyaz renklendirilen karoların Mic Faenza Müzesinde bulunan eserlerle motif ve renk bakımından benzerlikleri görülmektedir.

Şam Ulusal Müzesi, Kahire İslam Eserleri Müzesi ve Mic Faenza Müzesindeki sır altı tekniğiyle çalışılan mavi beyaz altıgen karoların, Edirne Muradiye Camii çinilerinde ki altıgen karolarla benzerlikleri dikkat çekmektedir. Asma yaprakları, çiçek ve hatâî motifli desenleri benzemektedir.

Bazı eserlerde sanatkâr imzalarının var olduğu tespit edilmiştir. İmzalı eserlerin üreticisi ustanın gerçek ismi mi yoksa takma ismi mi olduğu konusu müphemdir. “Ghaibi” “kayıp” anlamına gelen imzanın yanı sıra al-Ghazal “ceylan”, al-Sha'ir “arslan”, al-Ajami “acem”, al-Shami “Şamlı”, al-Hurmuzi, “Hürmüzlü” gibi sanatkârların unvan ve bölgelerinin isimlerinin yazılı olduğu tespit edilmiştir.

Müzenin Cam vitrinde bulunan yaklaşık 30 cm 1 adet vazo, 20 cm demir kapaklı kutunun diğer parçalara göre sağlam olduğu anlaşılmıştır. 1 tabak, 1 kâse, 1 kupa olan parçalar yaklaşık 20 cm dir. 1 adet altıgen formlu karo parçası 15 cm

civarındadır. Vazo hariç mavi beyaz olan çinilerin renk ve motif özellikleriyle İznik çinilerine benzerlikler gösterdiği,

B1 çekmecesinde yer alan 13 parçanın, 5 tanesinin tabak, 7 tanesinin kâse, 1 tanesinin kupa altı olduğu, 9 tanesinde geometrik, 12 tanesinde bitkisel, 4 tanesinde yazılı, 1 tanesinde Mühr-i Süleyman motifi olduğu, genel olarak mavi beyaz ve siyah olarak renklendirildikleri,

B2 çekmecesinde yer alan 38 parçanın, 21 tanesinin fincan altı, 7 tanesinin fincan, 9 tanesinin tabak, 1 tanesinin kapak olduğu, 26 tanesinde bitkisel, 9 tanesinde hayvansal, 1 tanesinde geometrik, 1 tanesinde yazılı motif olduğu, genel olarak mavi beyaz ve siyah olarak renklendirildikleri,

B3 çekmecesinde yer alan 30 parçanın, 9 tanesinin fincan, 13 tanesinin fincan altı, 2 tanesinin kapak, 4 tanesinin kupa, 1 tanesinin kase, 1 tanesinin tabak olduğu, 26 tanesinin bitkisel, 5 tanesinin geometrik, 3 tanesinin hayvansal motifli olduğu, genel olarak mavi beyaz ve siyah, az sayıda da turkuaz ve yeşil olarak renklendirildikleri,

B4 çekmecesinde yer alan 22 parçanın, 6 tanesinin fincan altı, 9 tanesinin kupa, 6 tanesinin kupa altı, 1 tanesinin bardak olduğu, 13 tanesinin bitkisel, 12 tanesinin hayvansal motifli olduğu, genel olarak mavi beyaz renklendirildikleri, 2 tanesinde de fırın atığı yapışmış parça olduğu,

C4 çekmecesinde yer alan 7 parçanın, 3 tanesinin kupa, 1 tanesinin fincan altı, 1 tanesinin kadeh, 1 tanesinin kapak, 1 tanesinin kase olduğu, 1 tanesinin bitkisel motifli, 1 tanesini yazılı, 4 tanesinin kupa, 2 tanesinin kılıç, 2 tanesinin polo sembollü olduğu, genel olarak sarı, koyu sarı, kahve ve koyu kahve ile renklendirildikleri,

C5 çekmecesinde yer alan 3 parçanın, 1 tanesinin kupa, 2 tanesinin fincan parçası olduğu, 2 tanesinin hayvansal motifli, 1 tanesinin baklava sembollü olduğu, genel olarak sarı, koyu sarı, kahve ve yeşil ile renklendirildikleri gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Memlüklerin çini sanatında önemli bir yeri olduğu muhakkaktır. İnceleme yaptığımız müze envanterinde yer alan parçaların hükümdarlık sembolleri taşıması dönemin hükümdarlığının bazı özelliklerini açıklaması bakımından önem taşır. Eserlerdeki Mühr-i Süleyman sembolünün ana motif olması, kupanın padişahın masasında bekleyen sakiyi temsil etmesi, JL sembolünün polo oyun ustası jukanderi temsil etmesi, kılıç sembolünün silahlardan sorumlu silahtarın simgesi olarak kullanılması, baklavanın kraliyet giysilerinde kullanılması o dönemdeki yaşayış ve anlayışları ile ilgili bilgi sunması önemlidir.

Bitkisel kaynaklı hatai, penç, irili ufaklı yapraklar, çeşitli çiçek ve meyveler ile hayvansal kaynaklı balık, Zümrüdü Anka, tavus kuşu, ördek gibi figürler mavi beyaz renklendirilerek oldukça fazla eserde kullanıldığı görülmektedir. Doğadan ve çevrelerinden etkilenerek motifleri uyguladıkları anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte Memlüklerin çini sanatına ait nadide parçaların, kendi coğrafyasının dışında başka bir ülkenin müzesinde sergilenmesi üzüntü verici bir durumdur. Kendi milli değerlerimize ait objelerin kendi ulusal müzelerimizde sergilenmesi önemli bir husustur.

EK:

III.2. MEMLÜK MOTİFLERİNİN YORUMLANMASI

Memlük dönemi eserleri incelendiğinde sembol ve yazılar ile birlikte bitkisel ve hayvansal motiflerin de kullanıldığı görülmektedir. Bitkisel motiflerden çeşitli çiçek ve yapraklar, meyve ve ağaçlar, hatâî, penç benzeri motifli süslemeler bulunmaktadır. Hayvansal kaynaklı motiflerden ise balık, kuş, ördek, Zümrüdü Anka, tavşan ve benzeri figürler ile bezemeler yapılmıştır. Semboller arasında en çok görülen kupa, kılıç, baklava, jukander (JL) sembolleridir.

Çalışmamızın bu kısmında Memlük çinilerinin renk, teknik, motif bağlamında benzer bir örneği tarafımızdan üretilmiştir. Uzun ve yorucu bir çalışmanın ardından üretilen eserlerin yapım aşamaları da fotoğraflarla desteklenerek tezimize ilave edilmiştir.

Fotoğraf 3.1: Motiflerin tasarım ve aktarılması (Ö.Emine Çağlar, 2024)

Motifler belirlenerek eskiz kağıdına çizilir. Tabağın zımparası yapılarak tozu alınır. Boncuk iğnesiyle delinen desen kömür tozu yardımıyla tabağa aktarılır.

Fotoğraf 3.2: Motiflerin çizilip boyanması (Ö.Emine Çağlar, 2024)

Siyah tahrir ile kontürleri çizilir. Hazırlanan boyalarla renklendirilir.

Fotoğraf 3.3: Evani çeşitleri sırlama öncesi
(Ö.Emine Çağlar, 2024)

Araştırmacı tarafından desenler çizilerek siyahla tahrirlenmiştir. Merkezde otuz üç cm tabak üzerinde kupa sembolü ve kenarlarında geometrik ve rûmî motifle tamamlanan tabak bulunmaktadır. Alttaki bulunan on sekiz cm tabaklar üzerinde üç enine çizgi olarak yapılan Memlük dönemine has daire içerisinde kılıç, jukander ve kupa sembolleri yapılarak kenarlarında üçgen ve karelerden oluşturulan çizgilerle kompozisyon tamamlanmıştır. Sarı zeminli gördüğümüz on iki cm tabaklarda sol tarafta kupa sembolü ve baklava daire içerisinde alınarak kenarları yeşil ile boyanmıştır. Sağ üst tarafta yirmi beş cm tabak üzerinde Mühr-i Süleyman sembolü Mic Faenza Müzesinde Oda 4 Çekmece B1 bulunan kırık tabak tamamlanarak mavi, siyah renkleri ile orjinaline yakın bir şekilde yorumlanmıştır. Üstündeki on iki cmlik tabak ise beyaz zemin üzerinde yine müzedeki balık figürlerinden çalışılarak yapılmıştır.

Fotoğraf 3.4: Evani çeşitleri fırın sonrası (Ö.Emine Çağlar, 2024)

Araştırmacı tarafından merkezde otuz üç cm tabak üzerinde kupa sembolü ve kenarlarında geometrik ve rûmî motifle tamamlanan tabak bulunmaktadır. Kenarlarından on sekiz cm tabaklar üzerinde üç enine çizgi olarak kullanılmış Memlûk dönemine has daire içerisinde kılıç, jukander ve kupa sembolleri yapılarak kenarlarında üçgen ve karelerden oluşturulan çizgilerle kompozisyon tamamlanmıştır. Sarı zeminli gördüğümüz on iki cm tabaklarda sol tarafta kupa sembolü, sağ tarafta ise yine on iki cm tabakta merkezde baklava sembolü daire içerisine alınarak kenarları yeşil ile boyanmıştır. Üst tarafta yirmi beş cm tabak üzerinde Mühr-i Süleyman sembolü Mic Faenza Müzesinde Oda 4 Çekmece B1 bulunan kırık tabak tamamlanarak mavi, siyah renkleri ile orjinaline yakın bir şekilde yorumlanmıştır. Tabagın sağındaki on iki cmlik tabak ise beyaz zemin üzerinde yine müzedeki balık figürlerinden çalışılarak sır altı tekniği ile çalışılarak fırın sonrası renklerin canlılığı görülmektedir.

Fotoğraf 3.5: Evani çeşitleri sırlama öncesi (Renkli sır) (Ö.Emine Çağlar, 2024)

Araştırmacı tarafından fırın öncesi görülen, siyah ile tahrirleri yapılan yirmi beş cm kasenin merkezindeki motif daire içerisine alınarak altı kesişen çizgilerin ortasında baklava sembolü ve kenarlarında yazılarla tamamlanmıştır. Esin Atıl'ın Art Of The Mamluks kitabının 93. sayfasındaki kasenin benzer örneği yapılmaya çalışılmıştır. Kasenin kenarlarında ikişer adet on ve on beş cm lik tabaklar üzerinde bulunan kupa, baklava, JL polo ustasını temsil eden Memlük sembolleri yorumlanmıştır. Renkli sır yapılacağından sadece siyahla çizilmiştir.

Fotoğraf 3.6: Evani çeşitleri fırın sonrası
(Ö.Emine Çağlar, 2024)

Araştırmacı tarafından renkli sır tekniği ile turkuaz yapılan yirmibeş cm kase üzerinde, merkezde siyah renk ile gördüğümüz motif daire içerisine alınarak altı kesişen çizgilerle birleşerek kenarlarında yuvarlak daire içerisinde görülmektedir. Kasenin kenarlarında ikişer adet on ve on beş cm lik tabaklar üzerinde bulunan kupa, baklava, JL polo ustasını temsil eden Memlük sembolleri yorumlanmıştır.

Fotoğraf 3.7: Kaşı (Pano) sırlama öncesi (Ö.Emine Çağlar, 2024)

Araştırmacı tarafından 10x10 karo üzerinde 30x30 ebatlarında pano tasarlanarak sembol ve hayvan figürlerinden kompozisyon oluşturulmuştur. Merkezde bulunan Müher-i Süleyman motifi kenarlarında kupa, kılıç, baklava ve jukander sembolleri yapılarak kenarlarında ise kuş ve balık figürleri kullanılmıştır. Öncelikle karolar zımpara yapılarak tozu alınır. Motifler üzerine çizilir ve siyah ile tahriri yapılarak renklendirilir. Mavi, siyah, açık sarı, koyu sarı tonları kullanılmıştır. Sırlama ve fırınlama öncesi görülmektedir.

Fotoğraf 3.8: Kaşı (Pano) fırın sonrası (Ö.Emine Çağlar, 2024)

Araştırmacı tarafından 10x10 karo üzerinde 30x30 ebatlarında pano tasarlanarak sembol ve hayvan figürlerinden kompozisyon oluşturulmuştur.

Merkezde bulunan Mühr-i Süleyman motifi kenarlarında kupa, kılıç, baklava ve jukander sembolleri yapılarak kenarlarında ise kuş ve balık figürleri kullanılmıştır. Mavi, siyah, açık sarı, koyu sarı tonları ile renklendirilmiştir. Sır altı tekniği kullanılarak yaklaşık 935 derecede pişirilmiştir.

KAYNAKÇA

- ABDELKREEM, L. M. (2019). *Memlüklü Seramik ve Çini Sanatı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- AKER, S. (2010). *Çini Tasarımı*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- ASLANAPA, O. (1984). *Türk Sanatı*, İstanbul.
- ATIL, E. (1981). *İslamın Rönesansı Memlük Sanatı*, Smithsonian Enstitüsü Yayınları, Washington DC,
- AYAZ, F, Y. (2015). *Memlükler*, İsam Yayınları, Ankara
- BAYHAN, A.A. (2001). “Mısır’daki Türk Kültür Varlığından Örnekler: Kahire/Nasır Muhammet B. Kalavun Camii”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S.7, s. 23-36, Erzurum.
- BAYHAN, A.A. (2002). “Mısır’da Memlük Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.6, s. 120-132.
- BAYSAL, A.F. (2013). *Edirne Osmanlı Erken Dönem Camileri Kalem İşî Örnekleri ve Analizleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- BİLİCİ, S. (2006). “Sırlı Seramik Sanatı”, *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı (Mimarlık ve Sanat)*, s.513-523, Ankara.
- BİRBEN, A. (2011). *Çin Porselen Sanatı “Toprağın Ateşle Dansı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- BİROL F. İNCİ, A. DERMAN, Ç. (2002). *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.
- CAMUSSO, L. ve BORTONE, S. (1991). *Ceramics of the World*, New York: H.N. Abrams Publishers.
- CASALI C., VALENTINA M., (2016). *Guda Al Museo Internazionale Delle Ceramiche In Faenza*.
- CURA, N. (2008). *Erken Osmanlı Mimarisinde Renkli Sır Tekniğindeki Çiniler (1300-1453)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- ERTUNÇ, Ç. Ö. (2016). *Anadolu Selçuklu Dönemi Taçkapılarında Tezyinat*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- FEHERVARİ, G. (2000). *Ceramics Of The Islamic World*, New York.
- GAYRAUD, R. P. (1984). “*Ceramics in the Mamluk Empire: An Overview*” Memlük Çalışmaları, Cilt 1, s. 86-87
- GÜRHAN, S.G. (2007). Akşehir Taş Medrese Müzesi'ndeki Türk Dönemi Seramikleri (2000-2001 Anıt Meydan'da Yapılan Kurtarma Kazısı Seramikleri), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

KARASAR, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

KESKİNER C, (2002), *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Kortantamer, S. (1984), “Memlüklerde Devlet Yönetimi ve Bürokrasi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2:1, s. 27-45.

MANNA, G., BONGIANINO U., FUSARO A. (2014). *Guida alla Sezione Islamica*, Le Guide Edizime.

ÖNDER, M. (1986). *Türk Çini sanatından Örnekler*, Türk Süsleme Sanatları Serisi, Ak Yayınları, İstanbul.

ÖNEY, G. (1976). *Türk Çini Sanatı*, Binbirdirek Matbaacılık Sanayi A.Ş. Yayınları, İstanbul.

ÖNEY, G. (1990). “Mısır’da Osmanlı Mimarisinin Sentezi”, *Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi*, 5, s.139-148, İzmir.

REYHANLI, T. (1971). "Türk ve İslam Eserleri Müzesinde Bulunan Memlük Keramikleri", *Sanat Tarihi Yıllığı*, IV, s. 1970-1971, İstanbul.

ANLAĞAN, Ç., ANLAĞAN, T., GÜNSENİN, Y., YILMAZ, H., AKALIN, Ş., *Sadberk Hanım Müzesi*, (1995) Vehbi Koç Vakfı, İstanbul.

SAYIN, A.Z. (2015) Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesinde Bulunan XVI. yüzyıla Ait Tezhipli Eserler, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

ŞENGEL, Ş. (2020). *Mehmet Gürsoy Yaşayan İznik Çinileri*, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

TAKKUŞ, M. S. (2015), *Tarihu'l Memalik fi Mısır ve's Şam, Darü'n-Nefais*, Beyrut.

TALİ, Ş. (2013). "Kayseri Etnografya Müzesinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mühürleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, s. 520-545.

TULUK, H. (2008) *Türk Süsleme Sanatları İçinde Metal Sanatı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Bilim ve Kültür Eserleri, Ankara.

TURAN, H. (2019) “Kudüs’teki Memlük Türk Devleti Armaları”, *Belleten* Cilt: 83, S. 298, s. 887-912.

ÜLKEN, H.Z. (1948). *İslam Sanatı*, İstanbul.

WATSON, O. (2004). *Ceramics From Islamic Lands*, London.

YETKİN, Ş. (1993). “Çini”, D.İ.A., VIII, İstanbul, s. 329.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Faenza>, Erişim Tarihi: 10/05/2024.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Memlük Devleti](https://tr.wikipedia.org/wiki/Memlük_Devleti), Erişim Tarihi: 28/07/2024.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/silahtar/Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi](https://tr.wikipedia.org/wiki/silahtar/Türkiye_Diyanet_Vakfi_İslam_Ansiklopedisi), Erişim Tarihi: 04/08/2024.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/cevgan/Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi](https://tr.wikipedia.org/wiki/cevgan/Türkiye_Diyanet_Vakfi_İslam_Ansiklopedisi), Erişim Tarihi: 04/08/2024.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Mührü Süleyman/Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi](https://tr.wikipedia.org/wiki/Mührü_Süleyman/Türkiye_Diyanet_Vakfi_İslam_Ansiklopedisi), Erişim Tarihi: 04/08/2024.

ÖZKAN, D. (2014). *Memlük Dönemi Küçük El Sanatları*, https://www.academia.edu/10795966/Meml%C3%BBk_D%C3%B6nemi_K%C3%BC%C3%A7%C3%BCk_El_Sanatlar%C4%B1

